له بڵاو كراوەكانی ماڵپەڕی بەهەشت

لا إله إلاّ الله

ماناكەی، پلەو پایەی فەزڵ و گەورەیی‌یەكەی وە شوێنەواری لە تاك و كۆمەڵدا

دانراوی زانای پایەبەرز

صالح بن فوزان بن عبدالله الفوزان

وەرگێڕانی

م. صلاح الدين عبد الكريم

چاپی یەكەم ١٤٢٧ك/٢٠٠٦ ز

چاپی دووەم ١٤٢٩ك/٢٠٠٨ز

ماڵپەری بەهەشت

ba8.org

ماڵپەڕێكی ئیسلامی زانستی پەروەردەیی یە و لە پێناو بڵاوكردنەوەی ئەو ئیسلامەیە كە سەلەفی صاڵح - پێغەمبەری خوا (صلى الله عليه وسلم) و هاوەڵانی (رضي الله عنهم) لەسەری بوون - وە سەر بە هیچ گروپ و لایەنێكی حیزبی نیە.

ماڵپەری بەهەشت

ئەو کتێب و بابەت و لێکۆڵینەوە شەرعیانە بڵاو دەکاتەوە کە دەبنە هۆی:

١. شارەزاکردنی موسوڵمانان و پەروەردەکردنیان لەسەر ڕێگا ڕاستەکەی ئیسلام، ئەمەش دەستەبەر دەبێ بە گەڕانەوە بۆ پەیڕەوە ڕەسەنەکەی ئیسلام،کە بریتی یە لە قورئان و سوننەت،بە تێگەشتنی پێشین وپێشەوایانی ئوممەت.

٢. پاک کردنەوەی بیروباوەڕ و ڕەوشتی موسوڵمانان، لە دیاردەکانی شیرک و کوفر و تاوان.

٣. پاڵاوتن و تەصفیەکردنی ئاینی ئیسلام لە بیدعە و بۆچونە داهێنراوەکان.

٤. وریا کردنەوەی موسوڵمانان لە شوێنەواری خراپی ڕیوایەتە لاواز و هەڵبەستراوەکان.

٥. پتەو کردنی برایەتی یەکی ڕاستەقینە لەسەر بناغە فراوانە جێگیرەکەی ئیسلام و نەهێشتن و کەمکردنەوەی دەمارگیری مەزهەبی و حیزبی.

ئامانجمان:

ئاشناکردنی کۆمەڵگایە لە ئیسلامی ڕەسەن و دروستکردنی تاك و کۆیەتی بۆ تێگەشتن لە سەرچاوەکانی کە بریتین لە قورئانی پیرۆز و سوننەتی صەحیح و ئاشکراکردنی ئەو شتانەی کە نامۆن بە ئیسلام و خراونەتە نێویەوە بە چەندین دەستەواژەی دەنگ و ڕەنگ و نوسراوی لە بوارەکانی بیروباوەڕ و ڕەوشت و ئاکار و پەروەردە و زانست و پزیشکی و گەشەی کۆمەڵایەتی.

خودایە داوات لێ دەکەین دامەزراومان بکەیت ، وتەوفیقمان بدەیت بۆ هەر کار وگوفتارێکی جوان وچاک بەو شێوەیەیی کەخۆت لێی ڕازیت.

ستافی ماڵپەڕی بەهەشت

پێشەكی وەرگێڕ:

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على نبينا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين.

له پاشاندا:

لا إله إلاّ الله (یەكخواپەرستی) فەزڵ و پلە و پایە و گرنگی یەكی یەكجار زۆری هەیە لەوانە:

١- لا إله إلاّ الله (یەكخواپەرستی) دادپەروەری ترین دادپەروەرییە بە ڕەهایی، هەروەكو چۆن هاوبەش بڕیاردان ستەم ترین ستەمە بە ڕەهایی، خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ﴾ {سورة لقمان: ١٣} .

واتە: بە جەخت لە سەر كراوییەوە هاوبەش بڕیاردان گەورەترین ستەمە.

٢ - لەگەڵ جیاوازی شەریعەتی پێغەمبەران بەڵام بیروباوەڕیان یەك بووە كە بریتییە لە: لا إله إلاّ الله (یەكخواپەرستی) .

٣ - لا إله إلاّ الله (یەكخواپەرستی) دەبێتە هۆی نەهێشتنی مانەوەی مرۆڤ لە دۆزەخدا ئەگەر كەمتر لە كێشی گەردیلەیەك لە دڵدا بێت، بەڵام ئەگەر لا إله إلاّ الله (یەكخواپەرستی) یەكەی تەواو بێت ئەوا دەبێتە هۆی نەهێشتنی چوونە دۆزەخەوەی بە یەكجاری، وە خاوەنەكەی دەخاتە بەهەشتەوە بە بێ لێپرسینەوە:

﴿أخرجوا من النار من كان في قلبه أدنى مثقال حبة من خردل من الإيمان﴾[١].

٤ - بەختەوەرترین كەس بە شەفاعەتی پێغەمبەر(ﷺ) ئەو كەسەیە كە لا إله إلاّ الله (یەكخواپەرستی)ی جێبەجێ كردبێت.

٥ - ئەگەر زانستە ئایینی‌یەكان پیرۆزترین زانست بن بە ڕەهایی ئەوا پیرۆزترین زانستی ئایینی بریتی‌یە لە: لا إله إلاّ الله (یەكخواپەرستی)، چونكە پیرۆزی زانست بە پیرۆزی بابەتەكەیەتی، وە بابەتی زانیاری لا إله إلاّ الله (یەكخواپەرستی) بریتی‌یە لە: ناسینی خوای گەورە بە ناوو سیفاتەكانی، وە ناسینی پەروەردگارێتی و پەرستنی خوای گەورە .

٦ - قورئانی پیرۆز هەمووی پەرتووكی لا إله إلاّ الله (یەكخواپەرستی) یە، چونكە:

-یاخود هەواڵ دانە سەبارەت بە خوای گەورە و ناوو سیفاتەكانی، كە ئەمەیش یەكخواپەرستی هەواڵدانە (التوحيد الخبري) .

- یاخود بانگەواز كردنە بۆ پەرستنی خوای گەورە بە تاك و تەنها، وە وازهێنان لە پەرستنی جگە لە خوای گەورە كە ئەمەیش یەكخواپەرستی داخوازییە (التوحيد الطلبي) .

(١) (البخاري: ٧٢/١ رقم ٢٢)، و(مسلم: ١٧٢/١ رقم ١٨٤) .

- ياخود فەرمان كردن و قەدەغە كردن و پەيوەست كردنی خەڵكیيە بە گوێڕايەڵی كردنی خوای گەورە، كە ئەمەيش لە مافەكانی لا إله إلاّ الله (يەكخواپەرستی) و تەواوكارييەكانێتی.

- ياخود هەواڵدانە بە ڕێز لێنانی خوای گەورە لە يەكخواپەرستان لە دونيا و قيامەتدا، كەئەمەيش پاداشتی لا إله إلاّ الله (يەكخواپەرستی) يە.

- ياخود هەواڵدانە بە سزادانی هاوبەش بڕياردەران لە دونياو قيامەتدا، كە ئەمەيش سزای هەر كەسێكە كە دەرچێت لە حوكمی لا إله إلاّ الله (يەكخواپەرستی) .

٧ - ووشەی لا إله إلاّ الله (يەكخواپەرستی) ئەو ووشەيەيە كە فەرمان بە كۆتايی پێغەمبەران(ﷺ) كرا كە كوشتاری خەڵكی بكات لە سەری تا دانی پێدا دەنێن و دەيڵێن.

٨ - باوەڕ چەند لق و بەشێكە، گەورەترينيان شايەتی دانی لا إله إلاّ الله (يەكخواپەرستی) يە، وە ئەم شايەتی دانە پەتی بەهێزی نەبچڕاوە، وە ئامۆژگاری خوای گەورەيە بۆ بەندەكانی.

٩ - وە ئەو كەسەی كە پاشگەز ببێتەوە لە لا إله إلاّ الله (يەكخواپەرستی) و (مرتد) ببێت ئەوا سەربڕاوی دەستی ناخورێت، و ژنی پێ نادرێت، و ئەگەر مرديش ئەوا: ناشۆردرێت و نوێژی لەسەر ناكرێت و لە گۆڕستانی موسڵمانانيش بە خاك ناسپێردرێت، وە دوعای خێر و داوای لێخۆش بوونی بۆ ناكرێت لە خوای گەورە.

١٠ - ڕاستێتی و تەواوی و وەرگیرانی پاداشتی هەموو ووتە وكردەوەیەك ڕاوەستاوە لە سەر لا إله إلاّ الله (یەكخواپەرستی)، چەندێك مرۆڤـــــ لا إلـه إلاّ الله (یەكخواپەرستی) یەكەی تەواو بێت ئەوانیش تەواو دەبن، وەچەندێك كەم و كوڕی تێدا بێت ئەوانیش كەم و كوڕ دەبن، وە ئەگەر مرۆڤـــــ لا إلـه إلاّ الله (یەكخواپەرستی) جێ بەجێ بكات ئەوا پاداشتی هەموو كردەوەكانی چەند جارێك زیاتر دەبێت.

١١ - لا إله إلاّ الله (یەكخواپەرستی) گەورەترین هۆكارە بۆ لابردنی غەم و پەژارە و ناخۆشی و سووك كردنی ئێش و ئازار، وە بەهۆیەوە دڵ ئارامی تەواو بۆ دەروون دەستەبەر دەبێت.

١٢ - ئەگەر مرۆڤـــــ تەواو یەكخواپەرست بێت ئەوا ترسی جگە لە خوای گەورەی لە دڵدا نامێنێت، وە دوژمنەكەی زۆر لەوە كەمتر دەبێت كە لەگەڵ خوای گەورەدا لێی بترسێت، وە بە هۆیەوە ئارامی و هێمنی تەواو بەدەست دێنێت.

١٣ - تەنها بە لا إله إلاّ الله (یەكخواپەرستی) مرۆڤـ دەبێتە بەندەی خوای گەورە بە تەنها، وە هەر كاتێكیش ئەمەی دەست كەوت ئەوا ئەو كاتە دەبێتە مرۆڤێكی ئازاد و سەربەست، وە بە بێ لا إله إلاّ الله (یەكخواپەرستی) مرۆڤـــــ دەبێتە بەندەی هەوا و ئارەزووەكانی خۆی و جگە لە خۆی.

١٤ - لا إله إلاّ الله (یەكخواپەرستی) زامنی سەرەكییە بۆ یەك ڕیزی و یەك گرتن، وە هیچ كاتێك نەتەوەی ئیسلام ناتوانن كۆببنەوە و یەك بگرن بە جگە لە لا إله إلاّ الله (یەكخواپەرستی)، وە نەتەوەی یەكخواپەرست یەكگرتوو ویەك

ڕیـزن، وە كۆمـەڵگای یەكخواپەرسـت كۆمـەڵگای یـەكگرتوو و یـەك ڕیـزن، وە ووشەی لا إله إلاّ الله (یەكخواپەرستی) بنچینەی یەك ڕیزی‌یە.

١٥ - هـیچ شـتێك لـەوە بەڵگـەتر نـی‌یـە لەسـەر گرنگـی لا إلـه إلاّ الله (یەكخواپەرستی) كە زانایانی سـەلەف ناویـان نـاوە بـە (الفقه الأكبر) وە هـەر یەك لە ئیمامی شافیعی و ابو حنیفه (ڕەحمەتی خوایان لـێ بێـت) پـەرتوكیان هەیە بەم ناونیشانە.

١٦ - لا إلـه إلاّ الله (یەكخواپەرسـتی) تـەنها زامنـە بـۆ یەكخواپەرسـتان بـە سـەركەوتن و عیـزەت و چـاك كردنـی حـاڵ، نابینیـت كاتێـك بـاوك و باپیرانمان(پێشـینە چـاكەكان) هەسـتان بـە جێبـەجێ كردنـی لا إلـه إلاّ الله (یەكخواپەرستی) بە زانست و كار پێ كردن و بانگەواز بۆ كـردن و جیهـاد كـردن لە پێناویدا خوای گەورە كردیانی بـە پێشـەوا بـۆ خـەڵكی، خـەڵكی بـە فـەرمانی ئـەمان كاریـان دەكـرد، وە خـوای گـەورە دەرگـای خێـر وچـاكە و سـەركەوتن و دەسەڵاتی لێ كردنەوە، بەڵام ئێمە كاتێك كە كەمتەرخەمیمان كرد لە لا إله إلاّ الله (یەكخواپەرسـتی) دا وە مافـەكانیمان فەوتانـد خـوای گـەورە كەسـانێكی زاڵ كردووە بە سەرماندا كە بەزەییان پێماندا نایەتەوە.

١٧ - هەر كەسێك كە لە دونیا دەرچێت و كۆچی دوایـی بكـات و دوا ووشـەی لا إله إلاّ الله (یەكخواپەرستی) بێت ئەوا دەچێتە بەهەشتەوە:

﴿من كان آخر كلامه مِنَ الدنيا لا إله إلاّ الله دخل الجنة﴾[١] .

---

(٢) (أخرجه أبو داود: ٣/٤٨٦ رقم ٣١١٦) من حديث معاذ بن جبلرضي الله عنه، وصححه الشيخ الالباني في: (صحيح الجامع الصغير: ٢/ ٦٤٧٩) .

١٨- لا إله إلاّ الله (یەکخواپەرستی) لە گەورەترین هۆکارەکانی سڕینەوەی خراپە وتاوانەکانە پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرموێت: ﴿قال الله تعالى: ياابن آدم لو أتيتني بقراب الأرض خطايا ثم لقيتني لاتشرك بي شيئاً لأتيتك بقرابها مغفرة﴾(١) .

واتە/ خوای گەورە دەفەرمووێت: ئەی نەوەی ئادەم ئەگەر لەڕۆژی قیامەتدا پێم بگەیت بەپڕایی زەوی‌یەوە لەتاوان، بەڵام هیچ هاوبەشت بۆم بڕیار نەدابێت ئەوا منیش بەپڕایی زەوی‌یەوە بە لێخۆشبوونەوە بۆت دێم ولێت خۆش دەبم(٢).

ئەمانەو چەندەها فەزڵ و گەورەیی تر کەلە ژماردن نایەن، بەشێوەیەك ئەم گەورەیی وگرنگی‌یەی کە لا إله إلاّ الله (یەکخواپەرستی) هەیەتی هیچ کام لە پایەکانی تری ئیسلام وئیمان نییانە، هەر بۆیە زانایان لەکۆن وتازەدا چەندەها پەرتوکی جۆراوجۆریان لەسەری داناوە وگرنگی‌یەکی یەکجار زۆریان پێ‌داوە، یەکێك لەو پەرتوکە بەنرخانەی کەلەم بوارەدا دانراوەو هیچ موسڵمانێك بێ پێویست نی‌یە لێی: ئەم دانراوەی زانای پایە بەرز شێخ (صالح بن فوزان)ە کەتێیدا زۆر بەجوانی مانای (لا إله إلاّ الله) ونـاوەڕۆك و داخوازی‌یەکانی ڕوون کردۆتەوە، وەپلەوپایەو فەزڵ وگەورەیی‌یەکەی دەرخستووە، وەشیکردنەوەی وپایەکانی ومەرجەکانی ئاشکرا کردووە، پاشان شوێنەواری لە تاك وکۆمەڵدا دەست نیشان کردووە، وە ووتەی چەند

(٣) (أخرجه الترمذي: ٥/٥٤٨ رقم ٣٥٤٠)، و(ابن ماجة: ٢/١٢٥٥ رقم ٣٨٢١)، و(أحمد: ٥/١٤٧، ١٤٨، ١٥٣، ١٥٤، ١٥٥)، وصححه الشيخ الألباني في: (سلسلة الاحاديث الصحيحة: ١/١٢٧) .

(٤) بڕوانە پەرتوکی: (معالم التوحيد) للشيخ الدكتور(مروان ابراهيم القيسي)، وەپەرتوکی: (التوحيد أهميته وثماره) جمع وترتيب: الشيخ الدكتور (عمر بن سعود العيد).

زانایـەكی نـاوداری بـاوەڕپێكراوی هێناوەتـەوە، وەبەشـێوازێكی زۆر سـادەو ساكار وئاسان هەموو ئەم شتانەی نووسیوە بۆ ئەوەی هەموو كەسێك بتوانێت لێی تێ بگات وسوودی لێ ببینێت إن شاء الله ٠

منـیش لەبـەر هـەموو ئـەو هۆكارانـەی كەباسـم كـرد، وەبـۆ ئـەوەی كەسـوودەكەی گشـتی تـر بێـت، هەسـتام بـەوەرگێڕانی ئـەم نامیلكـە گرنگـە بەئومێـدی خـوای گـەورە كەسـودی پـێبگەیـەنێت، وەببیكـات بـە توێشـووی قیامەتمان، وەتەنها لەبەر ڕەزامەندی ئەو بێت .... إن شاء الله٠

وصلى اللّه وسلم وبارك على نبينا محمد

وعلى آله وصحبه أجمعين ومن تبعهم الى يوم الدين ٠

وەرگێڕ ٢٧/ جمادى الاول ١٤٢٦ ك

بەرامبەر ٣/ تموز ٢٠٠٥ ز

بسم الله الرحمن الرحيم

پێشەكی نوسەر:

الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره ، ونتوب اليه ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا ، من يهده الله فلا مضل له ومن يضلل فلا هادي له، وأشهد أن لا اله الا الله وحده لا شريك له وأشهد أن محمدا عبده ورسوله(ﷺ) وعلى آله وأصحابه وكل من اتبعه وتمسك بسنته الى يوم الدين..

أما بعد:-

بەجەخت لەسەركراوی خوای گەورە فەرمانی پێكردووین بە یادكردنی، وە وەسفی یادكەرانی كردووە وبە باش باسی كردوون، وە پەیمانی پێداون بە پاداشتێكی گەورە، بۆیە فەرمانی كردووە بەیاد كردنی بە بەربڵاوی وبەرەهایی، وە لە پاش تەواو بوون لە پەرستنەكان. خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿ فَإِذَا قَضَيْتُمُ الصَّلاَةَ فَاذْكُرُواْ اللّهَ قِيَاماً وَقُعُوداً وَعَلَى جُنُوبِكُمْ﴾{سورة النساء: ١٠٣} .

واتە: كاتێك لە جێبەجێكردنی نوێژ تەواو بوون ئەوا یادی خوای گەورە بكەن لە هەموو حاڵەتو شێوازێكتاندا، بەپێوە بوون، یاخود بە دانیشتن، یاخود ڕاكشابوون لەسەر لایەكانتان، وە دەفەرمووێت:

﴿فَإِذَا قَضَيْتُم مَّنَاسِكَكُمْ فَاذْكُرُواْ اللّهَ كَذِكْرِكُمْ آبَاءكُمْ أَوْ أَشَدَّ ذِكْراً﴾ {سورة البقرة:٢٠٠}.

واتە: كاتێك كە تەواو بوون لە جێ بەجێ كردنی دروشمەكانی حەج كردن ئەوا

یادی خـوای گـەورە بكـەن لـە جیـاتی یادكردنتـان بـۆ بـاوكو باپیرانتـان لـە پـێش ئیسلامدا، یاخود لەوەیش زیاتر یادی خوا بكەن (عەرەب لە پێش ئیسلامدا كـە لـە حەج كردن تەواو دەبوون باسی باوكو باپیرانیـان دەكـرد، وە شـانازیان پێیانـەوە دەكرد، بۆیە خوای گەورە فەرمانی كرد لە جیاتی ئەوە یادی خوای گەورە بكەن).

وە فەرمان دەكات بە یـادكردنی لـە كـاتی جێبـەجێكردنی دروشمـەكانی حـەج كردن بە تایبەتی كە دەفەرمووێت:

﴿فَإِذَا أَفَضْتُم مِّنْ عَرَفَاتٍ فَاذْكُرُواْ اللّهَ عِندَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ﴾{سورة البقرة: ١٩٨}.

واتە: كاتێك لە عەرەفەوە بەرەو موزدەلیفە ڕۆیشـتن ئـەوا یـادی خـوای گـەورە بكەن، وە دەفەرمووێت:

﴿وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ فِي أَيَّامٍ مَّعْلُومَاتٍ عَلَى مَا رَزَقَهُم مِّن بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطْعِمُوا الْبَائِسَ الْفَقِيرَ﴾{ الحج: ٢٨}.

واتە: موسڵمانان یادی خوای گەورە دەكەن لە چەند ڕۆژێكی دیـاری كـراودا كـە سێ ڕۆژەكەی پاش جەژنی قوربانە (أيام التشريق) وە سوپاسی خـوای گـەورە دەكـەن لەسەر ئەو ئاژەڵانەی كە پێیانی بەخشیوە، وە سەری دەبڕن.

وە دەفەرمووێت: ﴿وَاذْكُرُواْ اللّهَ فِي أَيَّامٍ مَّعْدُودَاتٍ﴾ {سورة البقرة: ٢٠٣}.

واتە: یادی خوای گەورە بكەن لە ڕۆژە دیاری كراوەكـان (سـێ ڕۆژەكـەی پـاش

جەژنی قوربان)، وە نوێژكردنی داناوە بۆ یاد كردنی كە دەفەرموێت: ﴿وَأَقِمِ الصَّلاةَ لِذِكْرِي﴾ {سورة طه: ١٤}.

واتە: نوێژ بكەن بۆ یادكردنی من تا منتان لە یاد نەچێت.

وە پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرمووێت: ﴿أيام التشريق أيام أكل وشرب، وذكر الله﴾(١).

واتە: سێ ڕۆژی پاش جەژنی قوربان (أيام التشريق) ڕۆژی خواردنو خواردنەوەو یادكردنی خوای گەورەیەو ڕۆژووگرتن تێیاندا دروست نییە.

وە خوای گەورە دەفەرمووێت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْراً كَثِيراً * وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلاً﴾ {سورة الأحزاب: ٤١-٤٢}.

واتە: ئەی باوەڕداران یادی خوای گەورە بكەن یادكردنێكی زۆر، وە یادی خوای گەورە بكەن بە بەیانیانو ئێواران.(زیكرەكانی بەیانیانو ئێواران) .

وە گەورەترین یاد كردن بریتییە لە ووتنی: (لا إله إلاّ الله وحده لا شريك له)، هەروەكو چۆن لە پێغەمبەرەوە(ﷺ) هاتووە كە فەرموویەتی:

﴿خير الدعاء دعاء عرفة وخير ما قلت أنا والنبيّون من قبلي لا إله إلاّ الله وحده لاشريك له، له الملك وله الحمد وهو على كل شيء قدير﴾(٢) .

واتە: باشترین پاڕانەوە پاڕانەوەیە لە عەرەفە لە ڕۆژی عەرەفەدا، وە باشترین

---

(٥) (رواه مسلم)، وانظر: (مشكاة المصابيح): [١ (١٥) ٢٠٥٠].

(٦) (رواه الترمذي)، وصححه الشيخ الألباني في: (صحيح الجامع الصغير: ١/ ٣٢٧٤).

ووشە کە من و پێغەمبەرانی پێش من وتبێتیان ئەم ووشەیەیە:

﴿لا إله إلاّ الله وحده لا شريك له، له الملك وله الحمد وهو على كل شيء قدير﴾.

وە لەبەر ئەوەی ئەو ووشە گەورەیە (لا إله إلاّ الله) ئەو پلەو پایە گەورەیەی هەیە لە نێوان جۆرەکانی تری یادکردنەکاندا، وە چەندەها حوکم پێوەی پەیوەستن، وە چەند مەرجێکی هەیە و مانای هەیە، وداخوازی هەیە، ووشەیەك نیيە تەنها بە زمان بووترێت و بەس، لەبەر ئەم شتانە پێم خۆش بوو ئەمە بابەتی نووسراوەکەم بێت وە ئەمەم هەڵبژارد، داواکارم لە خوای گەورە و بە هیوام پێی کە ئێمەو ئێوەیش بکات بە ئەهلو خاوەنی (لا إله إلاّ الله) وە وامان لێ بکات کە دەستی پێوە بگرین و ماناکەی بزانین و ئیش بکەین بە ناوەڕۆكو داخوازیيەکانی بە ئاشکراو بە نهێنی.

قسە کردنم لەسەر ئەو ووشەیە (لا إله إلاّ الله) لە سنوری ئەم چەند خاڵەی خوارەوە دەبێت.

پلەو پایەی (لا إله إلاّ الله) لە ژیاندا، وە فەزڵ و گەورەییەکەی، وەشی کردنەوەکەی وە پایەکان و مەرجەکانی، وە ماناو ناوەڕۆك و داخوازیيەکانی، وە چ کاتێك سوود بە مرۆڤ دەگەیەنێت کە بیڵێت، وە چ کاتێك ووتنی سوودی بۆی نابێت، وە شوێنەوارەکەی چی دەبێت، بە پشتیوانی خوای گەورە دەڵێم:

١ - پلەو پایەی (لا إله إلاّ الله):

له ژیاندا ئەمه ووشەیەکه موسڵمانان ئاشکرای دەکەن و دەیڵێن لـه بـانگ دانو قامەت کردنو ووتارو قسەکردنەکانیاندا، وه (لا إاله إلاّ الله) ووشەیەکه به هۆی ئەم ووشـەیەوه زەوی و ئاسمانـەکان ڕاوەسـتاون، وه هـەموو دروسـت کراوەکـان لـه پێناویدا دروسـت کـراون، وه بـەهۆی ئـەم ووشـەیەوه خـوای گـەوره پێغەمبـەرانی خۆی ناردووه، وه پەرتووکـەکانی دابەزانـدووەو شـەریعەتەکانی دامەزرانـدووه، وه له پێنـاو (لا إلـه إلاّ الله) لـه قیامەتـدا تـەرازووەکان دانـراون و نامـەی کردەوەکـان دانـراون و بەهەشـتو دۆزەخ دروسـت کـراون، وه بـەهۆی ئـەم وشـەیەوه خـەڵکی دابەش بوون بۆ باوەڕدارو کافر، ئەم ووشەیه شوێنی سەرهەڵدانی دروسـت کـردنو فـەرمان دەرکـردنو پاداشـتو سـزایه، وه ئـەو حەقەیـه کـه لـه پێناویـدا دروسـت کراوەکـان دروسـت کـراون. وه دەربـارەی ئـەم ووشـەیه و مافـەکانی پرسـیارو لێ پرسینەوه له مرۆڤـ دەکرێـت لـه ڕۆژی قیامەتـدا، وه پاداشـتو سـزا لەسـەر ئـەم ووشەیه ڕوو دەدات، وه لەسەر ئەم ووشەیه قیبله دانـراوه، وه میللـەتی ئیسـلامی لەسـەر دروسـت کـراوه، وه لـه پێنـاو ئـەم وووشـەیه شمشـێری جیهـاد کـردن هەڵکێشراوه، وه ئەم ووشەیه مافی خوای گەورەیـه لەسـەر هـەموو بەنـدەکان، وه ئەمه ووشەی ئیسلامه، وەکلیلی دەرگای ئاشتی‌یه، وه سەرەتاکانو کۆتایی‌یـەکان دەربارەی ئەم ووشـەیه پرسـیاریان لێ دەکرێـت ... وه دوو پـێی هـیچ بەندەیـەك ناجووڵێـت و نـاڕوات لەبـەر دەسـتی خـوای گـەوره هـەتا پرسـیاری لێ نـەکرێت

دەربارەی دوو بابەت:

(ئێوە لە دونیا چیتان دەپەرست، وە چی وەڵامی پێغەمبەرانتان دایەوە).

وە وەڵامی پرسیاری یەكەم بە جێبەجێ كردنی (لا إله إلاّ الله) دەبێت: ناسینی و دان پێدا نانی و ئیش كردن پێی .

وە وەڵامی پرسیاری دووەم بە جێبەجێكردنی (محمد رسول الله) دەبێت: ناسینی و مل كەچ كردن و گوێ ڕایەڵی كردن بۆی){ابن القیم(زاد المعاد): ٢/١} .

ئەم ووشەیە جیاكەرەوەی نێوان كوفرو ئیسلامە، وە ووشەی خواناسین و لە خوا ترسانە، وە ئەو پەتە بەهێزو نەپچڕاوەیە كە ابراهیم(ﷺ) هێشتییەوە لە ناو نەوەكانیدا بەڵكو بگەڕێنەوە بۆ سەری ئەگەر تووشی هاوبەش بڕیاردان بوون: ﴿وَجَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقِبِهِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾ {سورة الزخرف: ٢٨}.

وە لا اله الا الله ئەو ووشەیەیە كە خوای گەورە شایەتی پێداوە بۆ نەفسی پیرۆزی خۆی، وە لە دروست كراوەكانیشدا فریشتەكانو زانایان شایەتییان داوە بۆ خوای گەورە، خوای گەورە دەفەرموویێت:

﴿شَهِدَ اللّهُ أَنَّهُ لاَ إِلَهَ إِلاَّ هُوَ وَالْمَلاَئِكَةُ وَأُوْلُواْ الْعِلْمِ قَآئِمَاً بِالْقِسْطِ لاَ إِلَهَ إِلاَّ هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ {سورة آل عمران: ١٨}.

وە بڕوانە مجموعة التوحید (١٠٥-١٦٧).

واتە: خوای گەورە شایەتی داوە كە هیچ پەرستراوێكی تری حەق نی‌یە كە شایەنی پەرستن بێت جگە لە (الله) وە فریشتەكان و زانایان ئەم شایەتی‌یەیان داوە شایەتی‌یەكی دادپەروەرانە، هیچ پەرستراوێكی تری حەق نی‌یە كە شایەنی پەرستن بێت جگە لە (الله) كە خوایەكی باڵادەست و كاربەجێ‌یە.

وە لا إله إلا الله وشەی نیەت پاكی و دڵسۆزی‌یە بۆ خوا، وە شایەتی دانی حەقە، وە بانگەوازی حەقە، وە خۆ دوورخستنەوەیە لە هاوبەش بڕیاردان، وە لە پێناویدا دروست كراون، وەكو خوای گەورە دەفەرموویێت:

﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ {سورة الذاريات: ٥٦}.

واتە: من جن و مرۆڤم دروست نەكردووە تەنها بۆ ئەوە نەبێت كە من بپەرستن بە تاكو تەنهایی و هاوبەشم بۆ بڕیار نەدەن.

وە لە پێناو لا إله إلا الله پێغەمبەران نێردراون و پەرتووكەكان دابەزێنراون، وەكو خوای گەورە دەفەرموویێت:

﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ﴾ {سورة الأنبياء: ٢٥}.

واتە: لەپێش تۆدا ئەی محمد(ﷺ) هیچ پێغەمبەرێكی ترمان نەناردووە ئیللا سروشمان بۆی ناردووە كە هیچ پەرستراوێكی تری حەق نی‌یە كە شایەنی پەرستن

بێت تەنها من نەبێت، كەواتە تەنها من بپەرستن بەتاكو تەنها و هاوبەشم بۆ بڕیار مەدەن، وە دەفەرموویت:

﴿يُنَزِّلُ الْمَلآئِكَةَ بِالْرُّوحِ مِنْ أَمْرِهِ عَلَى مَن يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ أَنْ أَنذِرُواْ أَنَّهُ لاَ إِلَـهَ إِلاَّ أَنَاْ فَاتَّقُونِ﴾ {سورة النحل: ٢}.

واتە: خوای گەورە سروش بۆ پێغەمبەرانی دەنێرێت لەسەر زمانی فریشتە (جبریل) (عليه الصلاة السلام) كە خەڵكی ئاگادار بكەنەوە كە هیچ پەرستراوێكی تری حەق نییە كەشایانی پەرستن بێت جگە لە من، دەی كەواتە تەنها لە من بترسێن.

ابن عیینە دەفەرموویت: (خوای گەورە هیچ بەخششێكی نەداوە بە بەندەیەك لە بەندەكانی لەو بەخششە گەورەتر كەفێری لا إلە إلا الله ی كردوون وەپێی ناساندوون، وە لا إله إلا الله بۆ خەڵكی بەهەشت وەكو ئاوی سارد وایە بۆ خەڵكی دونیا[١]، وە هەر كەسێك بیڵێت خوێنو ماڵی پارێزراو دەبێت، وە هەر كەسێك نەیڵێت ئەوا خوێنو ماڵی بە زایە دەڕوات.

پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرموویت: ﴿من قال لا إله إلا الله، وكفر بما يعبد من دون الله حُرم ماله ودمه وحسابه على الله﴾[٢].

---

(٧) (كلمة الإخلاص لابن رجب: ص٥٢-٥٣).

(٨) (رواه مسلم في الايمان برقم: ٢٣١٦).

واتــە: هەرکەسـێك بڵێـت لا إله إلا الله، وە کـوفر بکـات و بـێ بـاوەڕ بێـت بـەو شـتانەی کـە جگـە لـە خـوا دەپـەرسـترێن ئـەوا مـاڵ و خـوێنی پـارێزراو دەبێـت و حسابی لە لای خوای گەورەیە.

وە لا إله إلا الله یەکەم شتە کە داوا لە کافران دەکرێت بیڵێن کاتێك کـە بـانگ دەکرێن بۆ ئیسلام، وە پێغەمبـەر(ﷺ) کاتێـك کـە معـاذی(رضي الله عنه) نـارد بـۆ یەمـەن پـێی فـەرموو: ﴿إنك تأتي قوماً من أهل الكتاب فليكن أول ما تدعوهم اليه شهادة أن لا إله الا الله﴾[1].

واتە: ئەی معاذ (رضي الله عنه) تۆ دەچیتە ناو کەسانێك گاورن (فەلەن) با یەکەم شتێك کە بانگیان دەکەیت بۆ لای بریتی بێت لە شایەتی دان بە لا إله إلا الله.

بەمە پلەو پایەی (لا إله إلاّ الله)ت لە دیندا بۆ دەردەکەوێت و گرنگـی لـە ژیانـدا دەزانیت کە یەکەم پێویستی‌یە لەسـەر بەنـدەکان“ چـونکە لا إله إلا الله بنچـینەیەو هەموو کردەوەکانی تری لەسەر بنیات دەنرێت.

(٩) (رواه البخاري: ٣/٢٥٥)، و(مسلم في: الإيمان برقم: ١٩) .

٢- فەزڵ و گەورەیی (لا إله إلاّ الله):

(لا إله إلاّ الله) فەزڵی زۆر گەورەی هەیە، وە لە لای خوای گەورە پلەو پایەی بەرزی هەیە، هەرکەسێك بە ڕاستگۆیی بیڵێت خوای گەورە دەیخاتە بەهەشتەوە، وە هەر کەسێك بەدرۆ بیڵێت ئەوا دەبێتە هۆی نەڕژاندنی خوێنی و پاراستنی ماڵی لە دونیادا، بەڵام حیسابی ئەو کەسە لای خوای گەورەیە، وە (لا إلە إلاّ الله) ووشەیەکە لەفزەکەی کورتە وپیتەکانی کەمە و سوکە لەسەر زمان، وە قورسە لە تەرازووی خوای گەورەدا .

عن أبي سعيد الخدري(رضي الله عنه) عن رسول الله(صلى الله عليه وسلم) قال: ﴿قال موسى: يا رب علمني شيئاً أذكرك وأدعوك به، قال يا موسى قل: (لا إله إلا الله)، قال: كل عبادك يقولون هذا. قال يا موسى: لو أن السموات السبع وعامرهن غيري والأرضين السبع في كفة و (لا إله إلا الله) في كفة مالت بهن (لا إله إلا الله)﴾[١] .

واتە: موسى(صلى الله عليه وسلم) فەرمووی: ئەی پەروەردگارم شتێکم فێرکە تابەهۆیەوە یادی تۆ بکەمو پێی لێت بپاڕێمەوە، خوای گەورەیش فەرمووی: ئەی موسى(صلى الله عليه وسلم) بڵێ: لا الە الا الله، ئەویش فەرمووی: ئەی پەروەردگار هەموو بەندەکانت ئەم شتە دەڵێن، خوای گەورەیش فەرمووی: ئەی موسى(صلى الله عليه وسلم) ئەگەر

(١٠) (رواه الحاكم: ١/٥٢٨)، و(ابن حبان برقم: ٢٣٢٤) مورد الظمآن، وضعفه الشيخ الالباني في: (كلمة الإخلاص)، وفي: (ضعيف الترغيب والترهيب: ١/٩٢٣).

هەر حەوت ئاسمانەكەو ئەوەی كە تێیاندایە جگە لە خۆم، وە هەر حەوت زەوییەكە لە لایەكی تەرازوویەك دابنرێتو (لا إله إلاّ الله) یش لە لایەكەی تری دابنرێت ئەوا بەلای (لا إله إلاّ الله) لار دەبێتەوەو (لا إله إلاّ الله) قورس ترە.

وە لە فەرموودەی عبدالله بن عامر بە مەرفوعی هاتووە كە:

﴿خير الدعاء دعاء يوم عرفة، وخير ما قلت أنا والنبيون من قبلي لا إله إلا الله وحده لا شريك له، له الملك وله الحمد وهو على كل شيء قدير﴾[١].

وە هەروەها ئەوەی بەڵگە بێت لەسەر قورسی ئەم ووشەیە لە تەرازوودا:

عن عبدالله بن عمرو(رضي الله عنه): قال النبي(ﷺ): ﴿يصاح برجل من أمتي على رؤوس الخلائق يوم القيامة فينشر له تسعة وتسعون سجلاً كل سجل منها مد البصر ثم يقال: أتنكر من هذا شيئاً؟ فيقول: لا يارب، فيقال: ألك عذر او حسنة؟ فيهاب الرجل فيقول: لا، فيقال: بلى إن لك عندنا حسنات، وإنه لا ظلم عليك فيخرج له بطاقة فيها أشهد أن لا إله إلا الله وأشهد أن محمد عبده ورسوله، فيقول: يا رب ما هذه البطاقة مع هذه السجلات؟! فيقال: إنك لا تظلم، فتوضع السجلات في كفة والبطاقة في كفة فطاشت السجلات وثقلت البطاقة﴾[٢].

---

(١١) (الترمذي في الدعوات رقم: ٣٥٧٩) وصححه الشيخ الألباني في: (صحيح الجامع الصغير: ١/ ٣٢٧٤).

پێشتر وەرگێڕدراوە بگەڕێرەوە سەری.

(١٢) (رواه الترمذي في الإيمان برقم: ٢٦٤١)، و(الحاكم برقم: ١/٦٠٥) وغيرهما، وصححه الشيخ الألباني في: (صحيح

واته: له ڕۆژی قیامەتدا لـه پـێش چـاوی هـەموو خـەڵكی هـاوار دەكرێت بەسـەر پیاوێكدا له ئوممەتی منو بانگ دەكرێت و نەوەدو نۆ (٩٩) سجلی بـۆ دەردەكرێت، هەر سـجلێك لـەو سـجلانه ئەوەنـدەی چـاو بڕكـاتو ببینێـت ئەوەنـده گەورەیـە، وه هەمووی پڕه له تاوان، پاشان پـێی دەوترێت: ئایا ئینكاری هیچ شتێك لـەم تاوانانـه دەكەیت؟، ئەویش دەڵێت: نەخێر ئـەی پـەروردگار هـەمووی تـاوانی خۆمـە، پاشـان پـێی دەوترێت: ئایا هیچ بیانوویەكت هەیه یاخود هـیچ چاكەیەكت هەیـە؟ پیاوەكـه دەترسێتو دەڵێت: نـەخێر . پـێی دەوترێـت: بـەڵێ تـۆ لـەلای ئێمـه چـاكەی زۆرت هەیه، وه ستەمت لێ ناكرێتو بلیتێكی بۆ دەردەكرێت كه تێیـدا نووسـراوه اشـهد أن لا إله إلا الله وأشهد أن محمد عبده ورسوله . ئەویش دەڵێـت: ئـەی پـەروەردگار ئـەم بلیتـه سـودی چـیـه بەرامبـەر ئـەو هـەموو سجله تاوانانـه؟! پـێی دەوترێـت تـۆ سـتەمت لێ ناكرێـت، سـجلەكان لـه لایـەكی تەرازووەكـه دادەنـێن و بلیتەكـەیش لـه لایەكەی تری، سجلەكان سووك دەبن و بلیتەكه قورس دەبێت.

وه (لا إله إلاّ الله) فەزڵی زۆری هەیه الحافظ ابن رجب له نامیلكەكەیدا بـه نـاوی (كلمة الإخلاص) هەندێك لەو فەزڵو گەورەیی‌یانەی باس كـردووه، لەوانـه: (لا إلـه إلاّ الله) نرخی بەهەشته، وه هەر كەسێك دوا ووشەی له دونیادا (لا إله إلاّ الله) بێـت ئەوا دەچـێته بەهەشـتەوه، كـه ڕزگـار بوونـه لـه ئـاگری دۆزەخ، وه لێخۆشـبوونی خـوای گـەوره پێویسـت دەكـات، وه باشـترین چـاكەیه وه تـاوانو خراپـەی پـێ

الجامع الصغير: ٢/ ٨٠٩٥).

دەسڕێتەوە، وە ئەو باوەڕەی كە لە دڵدا ڕوێنـراوە تـازەی دەكاتـەوە، وە نامـەی كردەوە باشـەكان قـورس دەكـات و كردەوەخراپـەكانیش سـووك دەكـات، هـەموو بەربەستەكان دەبڕێت تا دەگاتە لای خـوای گـەورە، وە ئەمـە ئـەو ووشـەیەیە كـە خـوای گـەورە بێژەرەكـەی بـە ڕاسـت دادەنێـت، وە باشـترین ووشـەیەكە كـە پێغەمبـەران ووتبێتیـان، وە باشـترین زیكـرە، وە باشـترین كردەوەیـە، وە لـە هەموویان زیاتر پاداشتی چەند جارێكـە، وە بەرامبـەر ئـازادكردنی بەندەیەكـە، وە دەبێتە پارێزەرێك لە شەیتان، وە ئارامییە لە چۆڵیو ترسناكی ناو گۆڕو ناخۆشی گۆڕەپانی حەشر، وە دروشمی باوەڕدارانە كاتێك لـە گۆڕەكانیـان بـەرز دەبنـەوە، وە یەكێكی تر لە فەزڵو گەورەیی ئەم ووشەیە ئەوەیە كە هەر هەشـت دەرگاكـەی بەهەشت بۆ بێژەرەكەی دەكرێتەوە بچێتە بەهەشتەوە لە كام دەرگایەوە كە خۆی ویستی لێ بێت.

وە یەكێكی تر لە فەزڵ و گەورەیی ئەم ووشەیە ئەوەیە كە خاوەنەكـەی ئەگـەر بكرێتە دۆزەخەوە بەهۆی كەمتەرخەمیكردن لە مافـەكانی بـەڵام لـە پاشـاندا هـەر ئەبێت دەربچێت لە دۆزەخ.

ئەمە سەردێڕی فەزڵو گەورەیی (لا إله إلاّ الله) یە كە ابن رجب لە نامیلكەكەیـدا باسی كردووە وە بۆ هەریەكەیان بەڵگەی هێناوەتەوە(١) .

---

(١٣) (كلمة الإخلاص لابن رجب: ص٥٤-٦٦) .

٣- شيكردنەوەی (لا إله إلاّ الله) و پايەكانی و مەرجەكانی:

أ - شی كردنەوەی (اعرب كردنی) (لا إله إلاّ الله):

ئەگەر تێگەيشتنی مانا ڕاوەستا بێت لەسەر زانينی إعرابی ڕستەكان، ئەوا زانايان (ڕەحمەتی خوايان لیٚ بێت) گرنگی زۆريان داوە بە اعراب كردنی (لا إله إلاّ الله)، وە دەڵێن:

لا: نافية للجنس .

إله: اسمها مبني معها على الفتح وخبرها محذوف تقديره (حق) أي لا إله حق.

إلا الله: استثناء من الخبر المرفوع .

والإله: معناه. المألوه بالعبادة: واتە: پەرستراوە بە پەرستن.

و(إله): ئەوەيە كە دڵەكان بە خوای دەزانن و مەبەستيانەو ڕەغبەتيان هەيە بۆ لای بۆ دەستكەوتنی سوود ياخود لابردنی زيان .

وە كەسێك بەهەڵەدا چووە ئەگەر خەبەرەكەی دابنێت بە ووشەی (موجود او معبود) بەتەنها، چونكە پەرستراوی تر زۆرن لە بت و نەزرگاو گۆڕو جگە لەمانە، بەڵام پەرستراوی بەحەق كە شايانی پەرستن بێت (الله) يە، وە جگە لەو پەرستراوی تر بەتاڵن و پەرستنەكەيان بەتاڵە، كە ئەمەيش داخوازی هەردوو پايەكەی (لا إله إلاّ الله) يە .

ب - هەردوو پایەکەی (لا إله إلاّ الله):

(لا إله إلا الله) دوو پایەی هەیە: پایەی یەکەم نەفی کردن، وە پایەی دووەم جێگیرکردن.

مەبەست لە نەفی کردن نەفی خوایەتی‌یە جگە لە خوای گەورە لە تێکڕای دروست کراوەکان.

وە مەبەست لە جێگیر کردن جێگیرکردنی خوایەتی‌یە بۆ خوای گەورە کە هەر ئەو پەرستراوی حەقە وە جگە لەو ئەو خوایانەی کە بێباوەڕان بۆ خۆیانیان بڕیار داوە هەمووی بەتاڵە.

خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ هُوَ الْبَاطِلُ﴾ {سورة الحج: ٦٢}.

واتە: خوای گەورە بەتاکو تەنها پەرستراوی حەقە وە ئەو پەرستراوانەی تر کە هاوبەش بڕیاردەران جگە لە خوای گەورە دەیانپەرستن ئەوانە پەرستراوی بەتاڵن.

پێشەوا ابن القيم دەفەرموێت: بەڵگەی (لا إله إلاّ الله) لەسەر جێگیرکردنی خوایەتی خوای گەورە گەورەترە لە بەڵگەی ووتنی (الله إله) واتە: الله خواو پەرستراوە، چونکە ووتنی الله خواو پەرستراوە نەفی خوایەتی جگە لە الله ناکات بە پێچەوانەی (لا إله إلاّ الله) واتە: هیچ پەرستراوێکی حەق نی‌یە کە شایانی

پەرستن بێت جگە لە (الله) كە ئەمە وا دەخوازێت خوايەتی كورت بكرێتەوەو نەفی بكرێت لەجگە لەخوای گەورە، هەروەها هەركەسێك ڕاڤەی (الله) بكات بەتوانا بوون بەسەر داهێناندا بەتەنها ئەوە هەڵەی كردووە هەڵەيەكی ناشيرين.

الشيخ سليمان بن عبدالله لە ڕاڤەی كتابی التوحيد دا دەفەرمووێت: ئەگەر ووترا ئەوا مانای (الإله والإلهية) خواو خوايەتی ڕوون كرايەوە، ئايا وەڵام چی‌يە بۆ ووتەی كەسێك كە بڵێت مانای (الإله) بريتی‌يە لە توانا بوون بەسەر داهێنانداو هاوشێوەی ئەم ڕستانە؟.

دەووترێت: وەڵام لە دوو ڕووەوەيە، ڕوويەكيان ئەوەيە كە ئەم قسەيە قسەيەكی داهێنراوە هيچ كەس لە زانايان ياخود پێشەوايانی زمانەوانی نازانرێت ئەم قسەيەيان كردبێت، وە قسەی زانايان و پێشەوايانی زمان ئەو مانايە بوو كە پێشتر باسمان كرد(١) بۆيە بەتاڵی ئەم قسەيە دەردەكەوێت .

ڕووی دووەم: ئەگەر وا دابنێين كە ئەم قسەيە ساغ و تەواوە ئەوا ڕاڤە كردنە بە پەيوست بوونی بە پەرستراوی حەقەوە كەوا پێويست دەكات دروست كەر بێت و توانای هەبێت بەسەر داهێناندا، وە هەر كاتێك وا نەبوو ئەوا پەرستراوی حەق نی‌يە هەرچەندە ناوببرێت بە خوا، مەبەستی ئەوە نی‌يە كە هەركەسێك بزانێت خوا تواناداروە دەسەڵاتی هەيە بەسەر داهێناندا ئەوا هاتۆتە ناو ئيسلامەوە و

(١٤) ئەوەيە كە لێرەدا باسم كرد لە پايەكانی (لا إله إلاّ الله) دا .

مەبەستی کلیلی دەرگای ئیسلامی جێبەجێ کردووە، ئەمە قسەیەکە کە هیچ کەسێك نایڵێت، چونکە ئەم قسەیە وا پێویست دەکات کە کافرانی عەرەبیش موسڵمان بووبێتن ئەگەر وا دابنێین کە هەندێ لە پاشینەکانی ئەم دوایی‌یە مەبەستیان ئەوە بووبێت ئەوا هەڵەن وەڵامیان دەدرێتەوە بە بەڵگەکانی قورئان و سوننەتو عەقڵ[(١)] .

جـ - مەرجەکانی (لا إله إلاّ الله):

(لا إله إلا الله) سوود بە بێژەرەکەی ناگەیەنێت بە حەوت مەرج نەبێت کە ئەمانەن:

یەکەم : زانیاری بە ماناکەی لە نەفی‌کردنو جێگیرکردندا، هەرکەسێك بیڵێت و ماناکەی و ناوەڕۆكو داخوازی‌یەکەی نەزانێت ئەوا سودی پی ناگەیەنێت، چونکە باوەڕی نەبووە بەوەی کە بەڵگە بووە لەسەری وەکو کەسێك قسە بکات بە زمانێکو لێی تێ نەگات.

دووەم : دڵنیایی کە بریتی‌یە لە تەواوێتی زانیاری پێی کە دژی گومانو دوو دڵی‌یە.

---

(١٥) (تیسیر العزیز الحمید: ص٨٠) .

سێيەم: نييەت پاکی و دڵسۆزی کە نەفی هاوبەش بڕیاردان دەکات، کە (لا إلـه إلاّ الله) دەلالەت لەسەری دەکات.

چوارەم: ڕاستگۆيی کەبەربەستە لە دوو ڕوويی، چونکە دووڕووەکان بە زمانیان دەيڵێن و باوەڕيان بە دەلالەت لەسەرکراوەکە نی‌يە.

پێنجەم: خۆشەويستی بۆ ئەم ووشەيەو ئەوەی کە ئەم ووشەيە دەلالەت بکـات لەسەری، وەخۆشحاڵ بـوون بـەم شـتە بـە پێچـەوانەی ئـەوەی کـە دوو ڕووەکـانی لەسەرە .

شەشەم: خۆ پەيوەست کردن بە جێبەجێ کردنـی مافـەکانی کـە بريتـی‌يـە لـە: کردەوە فەرزەکان بەنياز پاکی بۆ خواو، داواکردن و مەبەستی ڕەزامەندی‌يەکـەی، کە ئەمە داخوازی‌يەکەيەتی.

حەوتەم: وەرگرتن کە نەفی ڕەتکردنەوە دەکات[1] ئەمەيش بە خـۆ پەيوەسـت کردن بە فەرمانەکانی خوای گەورە و وازهێنان لە قەدەغەکراوەکانی دەبێت.

وە ئەم مەرجانە زانايان وەريان گرتووە لە دەقەکانی قورئان‌و سوننەت کـە بـە تايبـەت لەسـەر ئـەم ووشـە گەورەيـە هـاتوون‌و ڕوونکـەرەوەن بـۆ مافـەکان و بەستەرەوەکان‌و مەرجەکانی، وە تەنها ووتەيەك نی‌يە بە زمان بووترێت.

---

(١٦) (فتح المجيد: ص٩١) .

٤- مانای (لا إله إلاّ الله) و ناوەڕۆك و داخوازی‌یەكانی :

پێشتر مانای (لا إله إلاّ الله) مان بۆ ڕوون بووەوە كە بریتی‌یە لەوەی كە هیچ پەرستراوێكی حەق نی‌یە تەنها یەك پەرستراو نەبێت كە (الله) یە بە تەنهاو هاوبەشی نی‌یە، چونكە هەر ئەو شایەنی پەرستنە وە ناوەڕۆكی ئەم ووشە گەورەیە ئەوە دەگرێتە خۆی كە جگە لە خوای گەورە لە تێكڕای پەرستراوەكانی تر پەرستراوی حەق نین و بەتاڵن، چونكە شایەنی پەرستن نین، بۆیە زۆر جار فەرمان كردن بە پەرستنی خوای گەورە لەگەڵ نەفی پەرستن لە جگە لە خوای گەورە پێكەوە دێت، چونكە پەرستنی خوای گەورە ڕاستو دروست نی‌یە لەگەڵ هاوبەش كردنی جگە لە خۆی لەگەڵیدا لە پەرستندا، خوای گەورە دەفەرموێت:-

﴿فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِن بِاللّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىَ لاَ انفِصَامَ لَهَا وَاللّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ {سورة البقرة: ٢٥٦}.

واتە: هەركەسێك بێباوەڕ بێتو كوفر بكات بە تاغوت، وە باوەڕ بهێنێت بە خوای گەورە ئەوا بە جەخت لەسەر كراوی دەستی گرتووە بە پەتی بەهێزەوە و بچڕانو كردنەوەی بۆ نی‌یەو دەیگەیەنێت بە بەهەشت، وە خوای گەورە بیسەرو زانایە.

وە دەفەرمووێت: ﴿وَاعْبُدُواْ اللّهَ وَلاَ تُشْرِكُواْ بِهِ شَيْئاً﴾ {سورة النساء: ٣٦} .

واته: به تاكو تەنها خوای گەوره بپەرستن، وه هیچ هاوبەشی بۆ بڕیارمەدەن .

وه دەفـەرموويت: ﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولاً أَنِ اعْبُدُواْ اللّهَ وَاجْتَنِبُواْ الطَّاغُوتَ﴾ {سورة النحل: ٣٦} .

واتـه: بەجـەخت لەسـەركراوی بـۆ هـەموو كۆمەڵـه مرۆڤـــێك كـه لـه شـوێنێكدا ژيابێتن پێغەمبەرێكمان ناردووه بۆيان كه پێيانی فـەرمووه: بـه تـاك و تـەنها خـوای گەوره بپەرستن و خۆتان دوور بخەنەوه له تاغوت .

وه پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرمووێت:

﴿من قال لا إله إلا الله وكفر بما يعبد من دون الله حرم دمه وماله﴾(١) .

واتـه: هەركەسـێك بڵێـت (لا إلـه إلاّ الله) وه كـوفر بكـاتو بێبـاوەڕ بێـت بـەو پەرستراوانەی كه جگه له خوای گـەوره دەپەرسـترێن ئـەوا خـوێن ومـاڵی حـەرامو پارێزراو دەبێت .

وه هەموو پێغەمبەرێك به نەتەوەی خۆی دەفەرموو: ﴿اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ﴾ {سورة الأعراف: ٥٩} .

واته: به تاكو تەنها خوای گەوره بپەرستن، چونكه جگه لەو هیچ پەرستراوێكی تری حەقتان نی‌یه كه شایانی پەرستن بێت.

(١٧) (صحيح مسلم، كتاب الايمان، رقم: ٢٣).

وە جگە لەم بەڵگانە بەڵگەی تر زۆرە.

پێشەوا ابن رجب (ڕەحمەتی خوای لێ بێت) دەفەرمووێت: (جێبەجێ كردنی ئەم مانایەو ڕوونكردنەوەی ئەوەیە كە بەندە دەڵێت: (لا إلـه إلاّ الله) وا دەخوازێت و پێویست دەكات كە هیچ پەرستراوێكی تری نەبێت جگە لە الله، و (الاله) ئەوەیە كە گوێڕایەڵی دەكرێتو سەرپێچی فەرمانەكانی ناكرێت لە ترسو بەڕێزی و خۆشویستنو بە هیوا بوون و پشت بەستن پـێی و داواكـردن لێی و پاڕانـەوە لـەو، كـە ئەمانە هیچیان ناگونجێنو دروست نین تەنها بۆ خوای گەورە نەبێت.

بۆیە كاتێك كە پێغەمبەر(ﷺ) بە كافرەكانی قورەیشی فەرموو بلێن: (لا إلـه إلاّ الله) ئـەوانیش لـە وەڵامـدا ووتیـان: ﴿أَجَعَلَ الْآلِهَةَ إِلَهاً وَاحِداً إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عُجَابٌ﴾ {سورة ص: ٥}.

واتە: ئایا هەموو خوایەكانی كردووە بە یەك خواو داوای پەرستنی یەك خوامان لـێدەكات بەڕاستی ئەمە شتێكی زۆر سەیرو سەرسوڕهێنەرە.

لەم ووشەیە تێگەیشتبوون كەوا پەرستنی هـەموو بتـەكان بـەتاڵ دەكاتـەوە و پەرستن كورت دەكاتەوە بۆ خوای گەورە بەتەنها، كە كافرەكـانیش ئـەم شـتەیان نەدەویست بەمە دەركەوت كە ماناو ناوەڕۆكو داخوازی (لا إله إلاّ الله) بریتـیـە لـە بەتاك زانینی خوای گەورە لەپەرستندا، وە وازهێنان لە پەرستنی جگـە لـە خـوای گەورە، كـە بەنـدە دەڵێـت (لا إلـه إلاّ الله) ئـەوا پێویسـتێتی بـەتاك زانینـی خـوای

گەورەی بە پەرستن و بەتاڵی پەرستنی جگە لە خوای گەورەی ئاشکرا کردووە، لە بتەکانو گۆڕەکان و پیاو چاکان، وە بەمە ئەوەی بەندەی گۆڕەکان و هاوشێوەکانیان ئەمڕۆ باوەڕیان پێیەتی لەوەی کە مانای (لا إله إلاّ الله) بریتی‌یە لە دان نان بەوەی کە خوای گەورە بوونی هەیە، یاخود دروست کەرو دەسەڵات دارە لەسەر داهێنان و هاوشێوەی ئەم قسانە بەتاڵ دەبێتەوە.

یاخود بڵێن مانای (لا إله إلاّ الله) بریتی‌یە لەوەی کە هیچ فەرمانڕەوایەك نی‌یە جگە لە خوای گەورە، وە وا گومان دەبەن کە هەرکەسێك باوەڕی وا بێت و (لا إله إلاّ الله)ی پێ ڕاڤە بکات ئەوا بەڕەهایی یەکخواپەرستی جێبەجێ کردووە، هەرچەندە چەندێك پەرستن بۆ جگە لە خوای گەورە ئەنجام بدات، وە باوەڕی بە مردووەکان هەبێت کە سوودو زیانیان بە دەستەو خۆی نزیك بکاتەوە لێیان بە ئاژەڵ سەربڕین بۆیان و پەیمان بەستن لەگەڵیان و سووڕانەوە بە دەوری گۆڕەکانیان وە خۆڵەکەیشیان بەبەرکەت بزانێت، وە ئەم کەسانە هەستیان نەکردووە و نەیانزانیوە کە کافرە عەرەبەکانی سەرەتا بەشداریان لەگەڵدا دەکەن لەم بیروباوەڕەیاندا و ئەوانیش دەیانزانی کە خوای گەورە دروستکەرەو دەسەڵاتدارە و توانای هەیە بەسەر داهێناندا و دانیان بەم شتانەدا دەنا، و جگە لە خوای گەورەیان نەدەپەرست تەنها لەبەر ئەوە نەبێت کە بەقسەی خۆیان دەیان ووت لە خوای گەورەمان نزیك دەکەنەوە، نەك لەبەر ئەوەی کە بتەکانیان دروستکەرو ڕۆزی دەرن .

وە حاكمیەت بەشێكە لە مانای (لا إله إلاّ الله) نـەك مانـا ڕاسـتەقینەییەكـەی بێت كە داوا كراوە، بۆیە حوكم كردن بە شەریعەت لە مافـەكان و سـنوورەكان و كێشەكاندا بەس نییە لەگەڵ بوونی هاوبەش بڕیاردان لە پەرستندا .

وە ئەگەر مانای (لا إله إلاّ الله) بەو شێوەیە بوایە كە ئەو جۆرە كەسانە دەیڵـێن ئەوا هیچ كێشـەیەك لـە نێـوان پێغەمبـەر(ﷺ) و هاوبـەش بڕیاردەرانـدا نـەدەبوو، بەڵكو پەلەیان دەكردو دەست پێشخەری وەڵامدانەوەی پێغەمبەریان(ﷺ) دەكـرد ئەگەر پێیـانی بووتایـە دان بنـێن بـەوەی كـە خـوای گـەورە توانـای هەیـە بەسـەر داهێنانـدا، یـاخود دان بنـێن بـە بـوونی خـوای گـەورەدا، یـاخود حـوكم بكـەن بـە شەریعەت لە خوێنو ماڵو مافەكانو بێ دەنگ بوایە لە پەرستن.

بەڵام كافرەكانی عەرەب كە خۆیان خاوەنی زمانی عەرەبی بوون تێگەیشتن كە ئەگەر بڵێن (لا إله إلاّ الله) ئـەوا دانیـان نـاوە بـە بـەتاڵی پەرسـتنی بتەكانـدا، وە ئـەم ووشـەیە بەتـەنها وشەیەكی بێ مانا نییە، بۆیە ڕایان كرد لێی و ووتیان:

﴿أَجَعَلَ الْآلِهَةَ إِلَهاً وَاحِداً إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عُجَابٌ﴾ {سورة ص: ٥}. واتـە: ئایا محمد (ﷺ) هەموو خوایەكانمانی كردووە بەیەك خواو داوای پەرستنی تەنها خوایـەكمان لێ دەكات ئەمە شتێكی زۆر سەیر و سەرسوڕهێنەرە.

هەروەها وەكو خـوای گـــەورە دەربـــارەیـــــان دەفەرمووێت:

﴿إِنَّهُمْ كَانُوا إِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ يَسْتَكْبِرُونَ * وَيَقُولُونَ أَئِنَّا لَتَارِكُوا آلِهَتِنَا لِشَاعِرٍ

مَّجْنُونٍ﴾ {سورة الصافات: ٣٥-٣٦}

واتـە: كافرەكـان كاتێـك پێغەمبـەر(ﷺ) پێیـانی بووتایـە بڵـێن: (لا إلـه إلاّ الله) نەیان دەووتو وەریان نەدەگرت لە خـۆ بەگـەورە زانینیانـدا، وە دەیـان ووت ئایـا ئێمە واز لە خواكانمان بهێنین بۆ شاعیرێكی شێت.؟!

دەیانزانی كە (لا إله إلاّ الله) وا دەخوازێت كە دەست بەرداری پەرستنی جگە لە خوای گەورە ببن و خـوای گـەورە بـەتاك ڕابگـرن لـە پەرسـتندا، وە ئەگـەر ئـەوان بیانووتایە (لا إلـه إلاّ الله) وە بـەردەوام بوونایـە لەسـەر پەرسـتنی بتـەكانیان ئـەوا لەگەڵ نەفسی خۆیاندا دژ بەیەك ڕادەوەستان، وە ئەوان خۆیان بەرزو پاك دەگرت لە دژ بەیەك بوون لەگەڵ نەفسی خۆیاندا.

بەڵام بەندەی گۆڕەكان ئەمڕۆ خۆیان لەو دژ بەیەكو هەڵوەشـاندنەوە ناشـیرینە ناپـارێزن و دەڵـێن (لا إلـه إلاّ الله) پاشـان هەڵیدەوەشـێننەوە بـە پەرسـتنی مردووەكان و خۆ نزیك كردنەوە لە ئارامگاو گۆڕەكـان بـە جۆرەهـا پەرسـتن، دەی كەسێك لەناو چێت كە أبو جهل و أبو لهب لەو زاناتر بن بە مانای (لا إله إلاّ الله).

دەست كەوتوو ئەوەیە كە:

* هەركەسێك (لا إله إلاّ الله) بڵێتو ماناكەی بزانێت و ئـیش بكـات بـەناوەڕۆك و داخوازی‌یەكەی بەئاشكراو نهێنی لە نەفی كردنی هاوبەش بڕیاردان و جێگیركردنـی پەرستن بۆ خوای گەورە لەگەڵ بیروباوەڕێكی یەكلا بە ناوەڕۆكەكەی و ئیش كردن

پیّی ئەوا ئەو كەسە بەڕاستی موسڵمانە.

*وە هەركەسێك لا إله إلا الله بڵێت و ئیش بكات بەناوەڕۆكەكەی بەئاشكرا بەبێ باوەڕبوون بەوەی كە دەلالەت ئەكات لەسەری ئەوە مرۆڤێكی دووڕووە (المنافق) .

*وە هەركەسێك (لا إله إلاّ الله) بەزمان بڵێتو بەپێچەوانەیەوە هاوبەش بڕیار بدات بۆ خوا كە دژێتی ئەوا هاوبەش بڕیاردەرەو (لا إله إلاّ الله) كەی هەڵوەشاندۆتەوە، بۆیە دەبێت لەگەڵ ووتنی ئەم ووشەیە بەزمان ماناكەی بزانرێت، چونكە زانینی ماناكەی هۆكارێكە بۆ ئیش كردن بە ناوەڕۆكەكەی .

خوای گەورە دەفەرموویّت: ﴿إِلَّا مَن شَهِدَ بِالْحَقِّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾ {سورة الزخرف: ٨٦}.

واتە: تەنها كەسێك نەبێت كە شایەتی بە حەق دابێت واتە بە یەك خواپەرستی لەسەر زانستو چاوڕۆشنایی ئەوا تكاكاران تكایان بۆ دەكەن ئەگەر خوای گەورە ڕێگایان پیّ بدات.

وە ئیش كردن بە ناوەڕۆكەكەی پەرستنی خوای گەورەیەو كوفركردنە بە پەرستنی جگە لە خوای گەورە كە ئەمەیش مەبەستە لەم ووشەیە، وە لە ناوەڕۆكو داخوازی (لا إله إلاّ الله) وەرگرتنی شەریعەتی خوای گەورەیە لە پەرستنەكانو هەڵسوكەوتەكانو حەلاڵ و حەرام كردنو ڕەتكردنەوەی شەریعەتی جگە لە خوای گەورەیە. خوای گەورە دەفەرموویّت:

﴿أَمْ لَهُمْ شُرَكَاء شَرَعُوا لَهُم مِّنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَن بِهِ اللَّهُ﴾{سورة الشورى: ٢١} .

واتە: ئایا هاوبەش بڕیاردەریان بۆخۆیان داناوە کە لە دیندا یاسایان بۆ دادەنێت کە خوای گەورە ڕێگەیشی پێ نەداوە.

بۆیە دەبێت شەریعەتو یاسای خوای گەورە وەربگیرێت لە پەرستنەکانو هەڵسوکەوتەکانو کردەوەکانو بڕیاردان لە نێوان خەڵکیدا لەو شتانەی کە تێیدا جیاوازن لە شێوازی تاکەکەسی و جگە لەمانە وە ڕەتکردنەوەی یاسا دانراوەکان، وە مانای ئەمە بریتی‌یە لە ڕەتکردنەوەی هەموو بیدعەو ئەفسانەیەك کە شەیتانەکانی جنی و مرۆڤـــ دایانهێناوە، وە بڵاوی دەکەنەوە لە پەرستنەکان، کە هەرکەسێك ئەگەر شتێك لەمانە وەربگرێت ئەوە هاوبەش بڕیاردەرە لە گوێڕایەڵی کردندا وەکو خوای گەورە دەفەرمووێت:

﴿أَمْ لَهُمْ شُرَكَاء شَرَعُوا لَهُم مِّنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَن بِهِ اللَّهُ﴾(١){سورة الشورى: ٢١}.

وە دەفەرمووێت: ﴿وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ﴾ {سورة الأنعام: ١٢١}.

واتە: ئەگەر گوێ ڕایەڵی شەیتانو بێباوەڕەکان بکەن ئەوا بەجەخت لەسەرکراوی ئێوەیش دەبن بە هاوبەش بڕیاردەر بۆ خوای گەورە.

وە دەفەرمووێت: ﴿اتَّخَذُواْ أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَاباً مِّن دُونِ اللّهِ﴾ {سورة التوبة: ٣١} .

---

(١٨) پێشتر ڕاڤە کراوە بگەڕێرەوە سەری .

واتە: جولەکەو گاورەکان زاناو خواپەرستەکانیان کردبوو بە پەروەردگارو جگە لە خوای گەورە دەیانیان پەرست.

وە پێغەمبەر(ﷺ) ئەم ئایەتەی خوێندەوە بەسەر عدی کوری حاتمی الطائي(رضي الله عنه) ئەویش فەرمووی: ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئێمە پێشتر ئەوانمان نەدەپەرست (پێشتر گاور بوو) پێغەمبەر(ﷺ) فەرمووی:

﴿أليس يحلون لكم ما حرم الله فتحلونه، ويحرمون ما أحل الله فتحرمونه؟ قال: بلى،قال النبي (ﷺ): فتلك عبادتهم﴾[1] .

واتە: ئایا ئەوەی خوای گەورە حەرامی کردبوو حەڵاڵیان ناکرد بۆتان ئێوەیش حەڵاڵتان دەکرد و بەقسەیانتان دەکرد، وە ئەوەی خوای گەورە حەلاڵی کردبوو حەرامیان نەدەکرد لێتان ئێوەیش بەقسەیانتان دەکردو حەرامتان دەکرد؟ فەرمووی: بەڵێ، پێغەمبەر(ﷺ) فەرمووی: دەی ئەوە پەرستنی ئەوانە.

شێخ عبدالرحمن بن حسن (ڕەحمەتی خوای لێ بێت) دەفەرموویت: (گوێڕایەڵی کردنیان لەسەرپێچی کردندا بوو بە پەرستنێك بۆ جگە لە خوای گەورە، وە بەهۆی ئەمەوە کردیانیان بە پەروەردگار بۆ خۆیان جگە لە خوای گەورە هەروەکو چۆن ئەمڕۆ لەناو ئەم ئوممەتەدا ڕوو دەدات، کە ئەمەیش هاوبەش بڕیاردانی

---

(١٩) (رواه الترمذي في التفسير رقم: ٣٠٩٤)، وصححه الشيخ الألباني في: (الحديث حجة بنفسه في العقائد والأحكام، ص٧٧).

گەورەیە و دژی ئەو یەکخواپەرستی‌یەیە کە شایەتی دانی (لا إله إلاّ الله) دەلالەتی لەسەر کردووە... کەواتە ڕوون بووەوە کە ووشەی نیاز پاکی (لا إلە إلاّ الله) نەفی هەموو ئەو شتانە دەکات، چونکە ئەمانە نەفی دەلالەت لەسەر کراوی (لا إلە إلاّ الله) دەکەن[1] .

بەهەمان شێوە پێویستە حوکم بردن بۆ لای یاسا دەستکردەکان ڕەت بکرێتەوە، چونکە پێویستە حوکم ببرێت بۆ لای قورئانی خوای گەورە و واز بهێنرێت لە حوکم بردن بۆ لای جگە لە قورئان لە یاساو دەستورە مرۆڤ کردەکان.

خوای گەورە دەفەرمووێت: ﴿فَإِن تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللهِ وَالرَّسُولِ﴾ {سورة النساء: ٥٩} .

واتە: ئەگەر کێشە کەوتە نێوانتان لەهەر شتێکدا بێت ئەوا بیگەڕێننەوە بۆ لای خواو پێغەمبەرەکەی(ﷺ)(قورئان و سوننەت) .

وە دەفەرمووێت: ﴿وَمَا اخْتَلَفْتُمْ فِيهِ مِن شَيْءٍ فَحُكْمُهُ إِلَى اللَّهِ ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبِّي﴾ {سورة الشورى: ١٠}.

واتە: ئەگەر جیاوازی کەوتە نێوانتانەوە لەهەر شتێکدا ئەوا بیگەڕێننەوە بۆ لای خوای گەورەو خوای گەورە بڕیار دەدات لە نێوانتاندا، وە هەر ئەو خوایە

---

(٢٠) (فتح المجيد: ١٠٧) .

پەروەردگاری منە.

بەجەخت لەسەركراوی خوای گەورە بڕیاری كوفرو ستەم و لەڕێ دەرچوونی دا بەسەر هەركەسێكدا كە حوكم نەكات بە قورئان وە نەفی باوەڕی لێ كرد **كە ئەمەیش بەڵگەیە لەسەر ئەوەی كە حوكم نەكردن بە قورئان ئەگەر حاكمەكە بە حەڵاڵی دانا یاخود وای بینی كە گونجاوترە لە قورئان و چاكترە ئەمە كوفرو هاوبەش بڕیاردانە نەفی یەكخوا پەرستی دەكات و (لا إله إلاّ الله) هەڵدەوەشێنێتەوە بەتەواوی، بەڵام ئەگەر حوكمی كرد بە جگە لە قورئان و بە حەلاڵی نەزانی و باوەڕی وا بوو كە حوكمی خوای گەورە پێویستە حوكمی پێبكرێت، بەڵام هەواو ئارەزووی پاڵی پێوەنا سەرپێچی بكات ئەوا كوفری بچوك و هاوبەش بڕیاردانی بچوكە و ماناو ناوەڕۆكی (لا إله إلاّ الله) كەم دەكاتەوە.**

كەواتە (لا إله إلاّ الله) بەرنامەیەكی تەواوكراوەو پێویستە زاڵ بێت بەسەر ژیانی موسڵمانان و هەموو پەرستن و هەڵسوكەوتەكانیان، وە تەنها ووتەیەك نییە كە بووترێتەوە بۆ بەرەكەت یاخود بخوێنرێت لە ویردەكانی بەیانیان و ئێوارانـدا بەبێ تێگەیشتن لە ماناكەی و ئیش كردن بە ناوەڕۆكەكەی و ڕۆیشتن لەسەر ڕێبازەكەی، هەروەكو چۆن زۆركەس وا گومان دەبەن لەوانەی كە بە زمان دەیڵێن و پێچەوانەی دەكەن لە بیروباوەڕو هەڵسوكەوت كردنیاندا.

وەلە ناوەڕۆكو داخوازی (لا إلـه إلاّ الله) جێگیركردنـی نـاوو سـیفاتەكانی خـوای گەورەیە كەوا خۆی ناوی لە خۆی پـێ نـاوەو وەسـفی نەفسـی پـیرۆزی خـۆی پـێ كـردووە، یـاخود پێغەمبـەر (ﷺ) نـاوی لێ نـاوەو وەسـفی كـردووە لـە فـەرمووده ڕاستەكانیدا.

خوای گـەورە دەفـەرموێت: ﴿وَلِلَّهِ الأَسْمَاء الْحُسْنَى فَادْعُوهُ بِهَا وَذَرُواْ الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَآئِهِ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُواْ يَعْمَلُونَ﴾ {سورة الأعراف: ١٨٠}.

واتە: خوای گەورە ناوە جوانەكانی هەیە، ئێوە بپاڕێنەوە لە خـوای گـەورە بـە هۆی ئەو ناوە جوانانەوە، وە واز لەو كەسـانە بهێـنن كـە بێبـاوەڕن بـە ناوەكـانی خوای گەورە، ئەوانە سزای ئەو كردەوە خراپانەیان وەردەگرن لە دواڕۆژدا.

لە (فتح المجيد) دا دەفەرموێت: (بنچینەی الإلحاد لە قسەی عەرەبدا بریتـیـە لە لادان لە مەبەستو لاربوونـەوەو سـتەمو لـەڕێ دەرچـوون، وە ناوەكـانی خـوای گەورە هەمووی ناوو وەسفن خوای گەورە خۆی پێیان ناسـاندووە بـە بەنـدەكانی، وە بەڵگەن لەسەر تەواوێتی خوای پیرۆزو بەرز.

وە دەفەرمووێت:[١] (الإلحاد)بێ باوەڕبوونە لە سیفاتی خوای گـەورەدا یـان بـە بەرهەڵستی كردنو ئینكاری كردن دەبێت یاخود بە بەرهەڵستی ماناكانی و لە كـار خستنیان دەبێت یاخود بە گۆڕینیان دەبێت لـە ڕاسـتی و دەركردنیـان دەبێـت لـە

(٢١) (فتح المجيد: ص٥٣٧-٥٣٨)، وانظر: (مدراج السالكين: ١/ ٢٩-٣٠) .

حەق بە لادانی ماناکەی، یاخود بەوە دەبێت کە ناوو سیفاتی خوای گەورە بەکاربهێنن بۆ ئەم دروست کراوانە وەکو بێباوەڕی (أهل الأتحاد) کە ناوو سیفاتی خوای گەورەیان کردووە بەهی ئەم بوونەوەرە بەچاكو خراپی‌یەوە..

تەواو بوو .

جا هەرکەسێك بێباوەڕی بکات لە ناوو سیفاتی خوای گەورەدا بە لەکارخستن‌و گۆڕین‌و ڕەت کردنەوە، وە باوەڕی نەبێت بەو مانا پیرۆزانەی کە دەلالەت دەکات لەسەری وەکو جەهمی‌یەکان و موعتەزیلەکان‌و ئەشعەری‌یەکان ئەوە پێچەوانەی دەلالەت لەسەر کراوی (لا إله إلاّ الله) ی کردووە، چونکە خوا ئەوەیە کە دوعای لێدەکرێت‌و خۆی لێ نزیك دەکرێتەوە بە ناوو سیفاتەکانی، وەکو خوای گەورە دەفەرموێت: (فادعوه بها) واتە دوعای پێبکەن لە خوای گەورە، وە ئەوەی ناوو سیفاتی نەبێت چۆن دەبێت بە خوا؟! وە چۆن دوعای لێ دەکرێت؟! وە بە چی لێی دەپاڕێیتەوە؟!.

پێشەوا ابن القیم (ڕەحمەتی خوای لێ بێت) دەفەرموێت: (زانایان لەزۆر حوکمەکانیان کێشەیان هەبووە، بەڵام هیچ کێشەیان نەبووە لە ئایەتەکانی هەواڵ‌و سیفاتەکانیدا لە تەنها شوێنێکیشدا، بەڵکو هاوەڵان‌و شوێن کەوتووان ﷺ یەك دەنگ بوون لەسەر دان نان پێیاندا وەکو خۆی چۆن هاتووە لەگەڵ تێگەیشتنی ماناکانیان، وە جێگیرکردنی ڕاستییەکانیان، کە ئەمەیش بەڵگەیە

لەسەر ئەوەی كە ئەم جۆرە لە هەردوو جۆرەكەی تر زیاتر ڕوون كراوەتەوە، وە بایەخ دان بە ڕوون كردنەوەی گرنگترە، چونكە لە تەواوێتی جێبەجێكردنی هەردوو شایەتمانەكەدایە، وە جێگیركردنێتی لە پێویستی‌یەكانی یەكخواپەرستی بۆیە خوای گەورە و پێغەمبەرەكەی(ﷺ) ڕوونیان كردۆتەوە ڕوونكردنەوەیەكی تەواو كە هیچ گومان و ئاڵۆزی‌یەكی تێناكەوێت.

وە ئایەتەكانی ئەحكام لەوانەیە كەس لە ماناكەی تێ نەگات تەنها كەسانێكی تایبەت نەبن لەناو خەڵكی (زانایان)، بەڵام ئایەتی سیفات لە تێگەیشتنیان خەڵكی تایبەتو گشتی بەشدارن، مەبەستم تێگەیشتنی بنچینەی ماناكەیە نەك نهێنی و چۆنێتی‌یەكەی[1] .

هەروەها دەفەرموویت: (وە ئەمە شتێكی زانراوە بە فیترەت و عەقڵی ساغو پەرتوكە ئاسمانی‌یەكان كە ئەوەی سیفاتی تەواوی نەبێت، نابێت بە خواو هەڵسوڕێنەرو پەروەردگار بەڵكو زەم كراوەو ڕەخنە لێگیراو وكەمكراوە، نە لەسەرەتادا نەلە كۆتاییدا سوپاسی بۆ نی‌یە، بەڵكو لە سەرەتاو كۆتاییدا سوپاس بۆ ئەوەیە كە سیفاتی تەواوو پیرۆزی هەبێت كە بە هۆیەوە شایانی پەرستن بێت، بۆیە پێشینەكان ئەو دانراوانەی كە دایان ناوە لە سوننەتو جێگیركردنی سیفاتی پەروەردگارو بەرزی بەسەر دروست كراوەكانی و قسەو قسەكردنی: ناویان ناوە

---

(٢٢) (مختصر الصواعق المرسلة: ١/١٥).

یەكخواپەرستی، چونكە نەفی ئەو شتەو بەرهەڵستیكردنی و كوفركردن پێی بەرهەڵستی كردنی دروستكارو ئینكاری كردنێتی، بەڵكو یەكخواپەرستی پێویستە لە جێگیركردنی سیفاتە تەواوەكانیو بە پاك ڕاگرتنی لە چواندنی بە دروست كراوەكانی وە لە زەم كردنی بە خراپ باس كردنی[1].

٥-چ كاتێك ووتنی (لا إله إلاّ الله) سوود بە مرۆڤ دەگەیەنێت، وە چ كاتێك سوودی پێ ناگەیەنێت؟:

پێشتر باسی ئەوەمان كرد كە ووتنی (لا إله إلاّ الله) پێویستە زانینی ماناكەو ئیش كردن بە ناوەڕۆكەكەی لەگەڵدا بێت، بەڵام چونكە چەند دەقێك هەیە گومانی پێ دەبرێت كە تەنها ووتنی بەدەم بەسە هەندێ لە خەڵكی خۆیان هەڵواسیوە بەم گومانەوە، بۆیە وای پێویست كرد كە ئەم شتە ڕوون بكرێتەوە تا ئەم گومانە نەمێنێت لای كەسێك كە حەقی بوێت، شێخ سلیمان بن عبدالله (ڕەحمەتی خوای لێ بێت) لەسەر فەرموودەكەی عتبان دەفەرمووێت: كە تێیدا هاتووە:﴿ فإن الله حرم على النار من قال (لا إله إلاّ الله) يبتغي بذلك وجه الله﴾[2].

واتە: بەڕاستی خوای گەورە حەرامی كردووە لەسەر ئاگری دۆزەخ هەركەسێك بسووتێنێت كە بڵێت لا إله إلاّ الله مەبەستی بەمە ڕەزامەندی خوای

---

(٢٣) (مدراج السالكين: ١/٢٦) .

(٢٤) (رواه البخاري: ١١/٢٠٦)، و(مسلم: برقم: ٣٣) .

گەورە بێت.

دەفـەرموویت: بزانـە چـەند فەرموودەیـەك هـاتووە ڕووی دەرەوەی وایـە کـە هەرکەسێك هەردوو شایەتمانەکە بهێنێت ئەوا حەرام دەکرێت لەسەر ئـاگری دۆزەخ کە بیسوتێنێت، وەکو ئەم فەرموودەیەو فەرموودەکەی انس(رضي الله عنه) کە دەفەرمووێت:

﴿کـان النبي(صلى الله عليه وسلم) ومعاذ(رضي الله عنه) ردیفه علی الرحل، فقـال: یا معاذ، قـال: لبیك یارسول الله و سعدیك، قال: (مامن عبد یشهد لا إلـه إلاّ الله وأن محمدا رسول الله إلا حرمه الله علی النار﴾[1] .

واتە: پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم) لەسەر ووشترێك بوو معاذیش(رضي الله عنه) لە پشـتـی‌یـەوە سـوار ببوو، فەرمووی: ئەی معاذ، ئەویش فـەرمووی: بـەڵێ: وەڵامو بەختـەوەری بـۆ تـۆ ئەی پێغەمبەری خوا(صلى الله عليه وسلم)، ئەویش فەرمووی: (هیچ بەندەیەك نی‌یە شایەتی بـدات بە (لا إله إلاّ الله و محمـد رسـول الله) ئـیللا خـوای گـەورە حـەرامی دەکـات لەسـەر ئاگری دۆزەخ و نایکاتە ناوی‌یەوە.

ولمسلم عن عبـادة(رضي الله عنه) مرفوعـاً: ﴿ومن شـهد أن لا إلـه إلاّ الله وأن محمداً عبده ورسوله حرمه الله علی النار﴾[2].

واتە: هەر کەسێك شایەتی بدات بەوەی کە (لا إله إلاّ الله ومحمد عبده ورسـوله)

---

(٢٥) (رواه البخاري: ١/٣٩٩) .

(٢٦) (صحیح مسلم بشرح النووي: ١/٢٢٨-٢٢٩).

ئەوا خوای گەورە ئاگری دۆزەخی لەسەر حەرام دەكات وناپكاتە ناویەوە.

وە فەرموودەی تر هاتووە كە تێیدایە هەر كەسێك هەردوو شایەتمانەكە بڵێت ئەوا دەچێتە بەهەشتەوە، وە تێیدا نی‌یە بڵێت ئاگری دۆزەخ حەرام دەكرێت لەسەری، لەوانە فەرموودەكەی عبادة(رضي الله عنه) كە بەم نزیكانە باس كراوە فەرموودەی ابو هریرە(رضي الله عنه) كە لەگەڵ پێغەمبەر بوونە(صلى الله عليه وسلم) لە غەزای تەبوك فەرمودەكە كە تێیدا هاتووە پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم) دەفەرمووێت: ﴿أشهد أن لا إله إلاّ الله وأني رسول الله لا يلقى الله بهما عبدا غير شاك فيحجب عن الجنة﴾(١).

واتە: شایەتی ئەدەم بە (لا إله إلاّ الله و محمد رسول الله) هیچ كەسێك نی‌یە بەم شایەتمانەوە بگات بە خوای گەورە وە گومانی تێیدا نەبێت پەردە لە نێوان ئەو وبەهەشتەدا نابێت، واتە دەچێتە بەهەشتەوە.

ئەوەی كە شێخ الاسلام ابن تیمیة فەرموویەتی:

دەفەرمووێت: (شێخ سلیمان بن عبدالله): باشترین شت كە ووترا بێت لە ماناكەیدا ئەوەیە كە شێخ الاسلام ابن تیمیە وجگە لەویش ووتویانە: كە ئەم فەرموودانە تەنها بۆ كەسێكە كە وتبێتی و لەسەری مردبێت، هەروەك و چۆن بە بەستراوەیی هاتووە بە شتی ترەوە كە بیلێت بە دڵسۆزی و نییەت پاكی‌یەوە

(٢٧) (صحيح مسلم مع شرح النووي: ١/٢٤٤) .

لـەدڵی‌یـەوە، وە دڵنیـا بێـت تێیـدا و گومـانی تێیـدا نـەبێت بـە ڕاسـتگۆیی و دڵنیاییەوە بیڵێت، چونكە ڕاستێتی یەكخواپەرستی بریتی‌یە لـە ڕاكێشـانی گیـان بۆ لای خوای گەورە بەوەی كـە تۆبـە بكـات لـە تاوانـەكان تۆبەیـەكی ڕاسـتەقینە، ئەگـەر بمرێت لەسـەر ئـەم حاڵەتـە ئـەوا بەهەشـت بەدەسـت دەهێنێـت، چـونكە:

*فەرمووده‌كان متەواترن لەسەر ئەوەی كەوا هەر كەسێك ووتبێتـی (لا إلـه إلاّ الله) كێشی دەنكە جۆیەك یاخود كێشی خەرتەلەیەك یـاخود كێشـی گـەردێك چـاكە لـە دڵیدا بێت ئەوا لە ئاگری دۆزەخ دەردەكرێت.

* وە فەرموودەكان متەواترن لەسـەر ئـەوەی كـە زۆر كـەس لەوانـەی كـە دەڵـێن: (لا إله إلاّ الله) دەخرێنە دۆزەخەوە پاشان دەردەكرێن لێی.

* وە فەرموودەكان متەواترن لەسـەر ئـەوەی كـە خـوای گـەورە حـەرامی كـردووە لەسـەر ئـاگری دۆزەخ كـە شـوێنەواری كڕنـووش بسـوتێنێت لـە مرۆڤـدا، وە ئـەو كەسانە كە نوێژیان دەكردو كڕنووشیان بۆ خوا دەبرد.

* وە فەرموودەكان متەواترن لەسەر ئەوەی كە حەرام كراوە لەسەر ئاگری دۆزەخ هەركەسێك بڵێت (لا إله إلاّ الله) وە هەركەسێك شایەتی بدات بە (لا إله إلاّ الله محمد رسول الله)، بەڵام بەستراوەتەوە بە چەند بەستەرەوەیەكی قورس، وە زۆر خەڵكی كە دەیڵێن نەدڵسۆزی دەزانن نە دڵنیایی، وە هەر كەسێك ئەمانە نەزانێت ئەوا لێی دەترسرێت لـەكاتی مردنـدا تـاقی‌بكرێتـەوە دەربـارەی (لا إلـه إلاّ الله) و نـەتوانێت

بیلێت، وە زۆر خەڵكی تر دەیڵێن بە لاسایی كردنەوەو داب و نەریت دەیڵێن و باوەڕ تێكەڵ خۆشی دڵیان نەبووە، وە زۆربەی ئەوانە كە تاقی دەكرێنەوە لە كاتی مردن و لەناو گۆڕ وێنەی ئەم كەسانەیە هەروەكو چۆن لە فەرموودەكەدا هاتووە: ﴿سمعت الناس يقولون شيئاً فقلته﴾(١).

واتە: گوێم لێ بوو خەڵكی شتێكیان دەوت منیش وەكو ئەوان ووتم.

وەزۆربەی ئیشی ئەم كەسانە بریتی‌یە لە لاسایی كردنەوە و شوێن كەوتنی هاوشێوەی خۆیان كە ئەمانە نزیك ترین خەڵكین لەم ئایەتەوە كە خوای گەورە دەفەرمووێت:

﴿إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءنَا عَلَى أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَى آثَارِهِم مُّقْتَدُونَ﴾ {سورة الزخرف: ٢٣}.

واتە: ئێمە باوك و باپیرانی خۆمان لەسەر داب و نەریتێك بینیوە لە پەرستنی ئەم بتانە، وە ئێمە شوێنی شوێنەواری ئەوان دەكەوین.

وەلەم كاتەدا هیچ دژ بەیەك وەستانێك نابێت لە نێوان فەرموودەكاندا، ئەگەر كەسێك بە دڵسۆزی و دڵنیایی‌یەكی تەواوە بیلێت ئەوا بەردەوام نابێت لەسەر تاوان، چونكە تەواوێتی و دڵسۆزی و دڵنیایی وا پێویست دەكات كە خوای گەورەی لە هەموو شت لەلا خۆشەویست تر بێت، ئەو كاتەیش هیچ حەزو ئارەزوو ویستێك لە دڵیدا نامێنێت بۆ ئەو شتانەی كە خوای گەورە قەدەغەی كردووە،

---

(٢٨) (صححه الشيخ الألباني في: (صحيح الجامع الصغير: ٢/ ٥٧٢٢).

وەپێ ناخۆش بوونیشی نامێنێت بۆ فەرمانەكانی خوای گەورە، كە ئەمەیش ئەو كەسەیە كە ئاگری دۆزەخ حەرام دەكرێت لەسەری كە بیسووتێنێت، هەرچەندە ئەگەر پێش ئەمە تاوانیشی هەبێت، چونكە ئەم باوەڕەو ئەم تۆبەیە و ئەم دڵسۆزییە و ئەم خۆشویستنەو ئەم دڵنیاییە هیچ تاوانێكی ناهێڵنەوە و دەیسڕنەوە هەروەكو چۆن شەو بە ڕۆژ دەسڕێتەوە .. قسەكەی تەواو بوو (ڕەحمەتی خوای لێبێت)[١].

ئەوەی كە شێخ محمد بن عبدالوهاب فەرموویەتی[٢]:

دەفەرموێت: (گومانێكی تریان هەیە دەڵێن: پێغەمبەر(ﷺ) بەرهەڵستی كرد لە ئوسامە(رضي الله عنه) كە ئەو پیاوەی كوشت كە ووتی (لا إله إلاّ الله) وە فەرمووی: (أقتلته بعدما قال لا إله إلاّ الله؟!)، واتە: ئایا كوشتت لە پاش ئەوەی كە ووتی: (لا إله إلاّ الله)؟! . وە چەند فەرموودەیەكی تریش دەربارەی دەست هەڵگرتن لەو كەسەی كە بڵێت (لا إله إلاّ الله)، وە مەبەستی ئەم كەسە نەزانانە ئەوەیە كە هەر كەسێك بڵێت (لا إله إلاّ الله) كافر ناكرێت، وە ناكوژرێت هەر چەندە چەندێك شت بكات و بكات. وە بەم كەسە نەزانانە دەوترێت كە زانراوەو ئاشكرایە كە پێغەمبەری خوا(ﷺ) كوشتاری جولەكەی كردو ئافرەتیانی بە جاریە برد لەگەڵ ئەوەی كە دەیانووت: (لا إله إلاّ الله)، وە هاوەڵانی پێغەمبەری خوا(ﷺ) كوشتاری بەنی حەنیفەیان كرد لە كاتێكدا كە شایەتیان دەدا بە (لا إله إلاّ الله محمد رسول

---

(٢٩) (تیسیر العزیز الحمید بشرح كتاب التوحید: ص٦٦-٧٦).

(٣٠) بڕوانە: (مجموعة التوحید: ص١٢٠-١٢١).

الله)، وە نوێژیان دەکردو بانگەشەی ئیسلامیان دەکرد، هەروەها ئەو کەسانەی کە عەلی کوڕی ابي طالب(رضي الله عنه) سووتاندیانی، وە ئەم نەزانانە دان بەوەدا دەنێن کە هەرکەسێك باوەڕی بە زیندووبوونەوە نەبێت و بەرهەڵستی بکات ئەوا کافر بووەو دەکوژرێت هەرچەندە ئەگەر بڵێت: (لا إله إلاّ الله)، وە هەرکەسێك بەرهەڵستی پایەیەك لە پایەکانی ئیسلام بکات ئەوا کافر دەبێت و دەکوژرێت هەرچەندە بڵێت: (لا إله إلاّ الله)، کەواتە چۆن سوودی پێناگەیەنێت ئەگەر بەرهەڵستی شتێك لە لقەکانی دین بکات، وە سوودی پێ دەگەیەنێت ئەگەر بەرهەڵستی یەکخواپەرستی بکات کە بنچینەو سەری دینی پێغەمبەرانە (علیهم الصلاة والسلام) ؟! بەلاّم دوژمنانی خوا لە مانای فەرموودەکان تێ نەگەیشتوون.

وە (ڕەحمەتی خوای لێ بێت) دەفەرمووێت: (بەلاّم فەرموودەکەی ئوسامە(رضي الله عنه) ئەوە پیاوێکی کوشت بانگەشەی ئیسلامی کرد بە هۆی ئەوەی وای گومان برد کە ئەو پیاوە بانگەشەی ئیسلامی نەکرد تەنها لە ترسی خوێنو ماڵەکەی نەبێت، وە پیاو ئەگەر موسڵمان بوونی خۆی ئاشکرا کرد ئەوە پێویستە دەستی لەسەر هەڵبگریت هەتا شتێکی لێ دەردەکەوێت کە پێچەوانەی ئیسلام بوونی بێت، خوای گەورە لەم ڕووداوەدا ئەم ئایەتەی دابەزاند:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا ضَرَبْتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَتَبَيَّنُوا﴾ {سورة النساء: ٩٤}.

واتە: ئەی باوەڕداران ئەگەر دەرچوون بۆ جیهاد کردن و کوشتارتان کرد لە

پێناو خوای گەورەدا ئەوا لێکۆڵینەوە بکەن‌و دڵنیا بن لەوەی کە بەرامبەرەکەتان موسڵمانە یان نا.

ئایەتەکە بەڵگەیە لەسەر ئەوەی پێویستە دەستی لەسەر هەڵبگیرێت و دڵنیایی بکرێت ئەگەر لە پاش ئەمە شتێکی لێ دەرکەوت و ئاشکرا بوو کە پێچەوانەی ئیسلام بوو، ئەوا دەکوژرێت، چونکە دەفەرموێت: (فتبينوا) واتە: لێکۆڵینەوەو دڵنیایی بکەن، کە ئەگەر بیگوتایە لا إله إلاّ الله و نەکوژرایە ئەوا لێکۆڵینەوە مانای نەدەبوو، هەروەها فەرموودەکەی تر و هاوشێوەی ماناکەی ئەوەیە کە باسمان کرد کە هەرکەسێك ئیسلام بوون‌و یەکخواپەرستی ئاشکرا بکات ئەوە پێویستە دەستی لەسەر هەڵبگیرێت مەگەر شتێکی لێ دەربکەوێت و ئاشکرابێت کە ئیسلام بوون‌و یەکخواپەرستی‌یەکەی هەڵبوەشێنێتەوە.

وە بەڵگە لەسەر ئەم شتەی پێغەمبەر(ﷺ) کە فەرمووی: ﴿أقتلته بعد ما قال لا إله إلاّ الله ؟!﴾ .

واتە: ئایا کوشتت لە پاش ئەوەی کە ووتی: (لا إله إلاّ الله)؟!

وە کە فەرموویەتی: (أمرت أن أقاتل الناس حتى يقولوا لا إله إلاّ الله).

واتە: فەرمانم پێ‌کراوە لە لایەن خواوە کە کوشتاری خەڵکی بکەم هەتا دەڵێن: (لا إله إلاّ الله).

هەر ئەو پێغەمبەرەیە(ﷺ) دەربارەی خەوارج دەفەرموێت:

﴿أينما لقيتموهم فاقتلوهم، لئن أدركتهم لأقتلهم قتل عاد﴾(١).

واتە: (لەهەر شوێنێك گەیشتن بە خوارج ئەوا بیان كوژن، وە ئەگەر من پێیان بگەم ئەوا وەكو كوشتنی عاد دەیان كوژم) لەگەڵ ئەوەی لە زۆربەی خەڵكی زیاتر (لا إله إلاّ الله) یان دەوت. تا هاوەڵان(رضي الله عنهم) خۆیان پێ‌كەم بوو لە ئاستو بەرامبەر ئەوان، لەگەڵ ئەوەی كە زانیاری لە هاوەڵانەوە فێر بوون، نە (لا إله إلاّ الله) سوودی پێ‌گەیاندن، نە زۆری پەرستن، نە بانگەشەكردنی ئیسلام، كاتێك كە سەرپێچی كردنی شەریعەتیان لێ‌دەركەوت، بەهەمان شێوە لەوەی كە باسمان كرد لە كوشتار كردنی جولەكەو كوشتاری هاوەڵان رضي الله عنهم بۆ بەنی حەنیفە.

ئەوەی كە الحافظ بن رجب فەموویەتی:

الحافظ ابن رجب لە نامیلكەكەیدا بە ناونیشانی (كلمة الإخلاص)(٢) لەسەر ئەو فەرموودەیەی پێغەمبەر(ﷺ):

﴿أمرت أن أقاتل الناس حتى يشهدوا أن لا إله إلا الله وأن محمداً رسول الله﴾ دەفەرموێت: ئیمامی عومەر و كۆمەڵێك لە هاوەڵان(رضي الله عنهم) وا تێگەیشتن كە هەركەسێك هەردوو شایەتمانەكە بڵێت ئەوە قەدەغەی سزای دونیای لێ دەكات

(٣١) (صححه الشيخ الألباني في: (صحيح الجامع الصغير: ٢/ ٦٦١٨).

(٣٢) (كلمة الإخلاص لإبن رجب: ص١٣-١٤).

تەنها بە ووتنی، بۆیە ڕاوەستان لە كوشتار كردنی ئەوانەی كە زەكاتیان نەئەدا، وە أبو بكری صدیق(رضي الله عنه) وا تێگەیشت كە هیچ شتێك كوشتاریان قەدەغە ناكات تەنها دانی زەكاتەكە نەبێت، چونكە پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم) دەفەرمووێت: ﴿ فاذا فعلوا ذلك منعوا مني دماءهم إلا بحقها وحسابهم على الله ﴾.

واتە/ ئەگەر ووتیان (لا إله إلا الله ومحمد رسول الله) وە نوێژیان كردو زەكاتیان دا ئەوا خوێنیان پارێزراوەو قەدەغە دەبێت لەمن تەنها بە مافی (لا إله إلا الله) نەبێت (ئەگەر یەكێك بە ناحەق بكوژێت یاخود لە پاش زەواجێكی شەرعی زینا بكات یاخود لە دین هەڵگەڕێتەوە ئەوا دەكوژرێتەوە و كوشتن مافی خۆیەتی) وە حسابیان لەلای خودایە.

وە دەفەرمووێت: (الزكاة حق المال)(١).

واتە/ زەكات دان حەقی ماڵ و سامانە، وە ئەمەی ابوبكری صدیق(رضي الله عنه) لێی تێگەیشت زیاتر لە یەكێك لەهاوەڵان(رضي الله عنهم) بەڕاشكاوی لە پێغەمبەریان(صلى الله عليه وسلم) گێڕاوەتەوە لەوانە ابن عمر و انس و جگە لەمان رضي الله عنهم، وە فەرموویەتی:

﴿أمرت أن أقاتل الناس حتى يشهدوا أن لا إله إلا الله وأن محمداً رسول الله

(٣٣) (صححه الشيخ الألباني في: صحيح سنن الترمذي: كتاب الإيمان، باب ما جاء: أمرت أن أقاتل الناس حتى يقولوا لا اله إلا أللّه، رقم: ٢٦٠٧).

ويقيموا الصلاة ويؤتوا الزكاة ﴾(١).

واتە/ فەرمانم پێ کراوە لە لایەن خوای گەورەوە کە کوشتاری خەڵکی بکەم هەتا شایەتی دەدەن بە (لا إله إلا الله و محمد رسول الله) و نوێژ بکەن و زەکات بدەن .

وە ئەم ئایەتەیش بەڵگەیە لەسەر ئەم شتە کەخوای گەورە دەفەرمووێت: ﴿ فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ﴾ {التوبة: ٥} .

واتە: ئەگەر تۆبەیان کردو نوێژیان کرد وزەکاتیان دا ئەوە ڕێگەیان بەردەن ومەیانکوژن، هەروەکو چۆن ئەم ئایەتەی تریش بەڵگەیە کە خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ﴾ {التوبة: ١١}.

واتە: ئەگەر تۆبەیان کردو گەڕانەوە بۆ لای خوا ونوێژیان کرد وزەکاتیان دا ئەوا دەبن بە براتان لە ديندا.

واتە: برايەتی لە ديندا جێگیر نابێت تەنها بە جێ بەجێکردنی فەرزەکان نەبێت لەگەڵ یەکخواپەرستی دا، چونکە تۆبە کردن و گەڕانەوە لە هاوبەش بڕیاردان بەدەس نایات تەنها بە یەکخواپەرستی نەبێت، کاتێك أبو بكر(رضي الله عنه) ئەم شتەی بۆ هاوەڵان(رضي الله عنهم) ڕوون کردەوە ئەوانیش گەڕانەوە بۆ سەر قسەکەی أبو بكر(رضي الله عنه)

(٣٤) (المصدر السابق).

وبەڕاستیان دانا، وە كە زانرا سزای دنیا لاناچێت لەسەر كەسێك كە هەردوو شایەتمانەكە جێبەجێ بكات بە رەهایی، بەڵكو سزا دەدرێت بە كەمو كوڕی خستنە مافێك لە مافەكانی ئیسلام بە هەمان شێوە سزای قیامەتیش.

هەروەها دەفەرموێت:[1] كۆمەڵێك لە زانایان دەفەرموون:

(مەبەست لەم فەرموودانە ئەوەیە كە ووتنی (لا إله إلاّ الله) هۆیەكە بۆ چوونە بەهەشت و ڕزگار بوون لە دۆزەخ و داخوازی ئەمە دەكات).

ووەلامیان دەدرێتەوە بەوەی كە داخوازی ئیشی خۆی ناكات تەنها بە كۆبوونەوەی مەرجەكانو نەمانی بەرهەڵستی‌یەكانی نەبێت، هەندێ جار داخوازی‌یەكەی جیاواز دەبێت لە گەڵیدا لەبەر فەوتانی مەرجێك لە مەرجەكانی، یاخود بوونی بەرهەڵستی‌یەك لەبەرهەڵستی‌یەكانی، كە ئەمیش ووتەی (حەسەنی بصری و وهب بن منبه)ە كە ئەمەیش ئاشكراترە.

پاشان لە حەسەنی بصری گێڕدراوەتەوە كاتێك كە (فرزدق) خێزانەكەی بە خاك سپاردووە پێی فەرمووە: چیت بۆ ئەم ڕۆژە ئامادە كردووە ئەویش ووتی: شایەتمانی (لا إله إلاّ الله) لە حەفتا ساڵەوە، حسن پێی فەرموو: باشترین ئامادەكراوە بەڵام (لا إله إلاّ الله) چەند مەرجێكی هەیە: ئاگادارت دەكەمەوە لە لەكەدار كردنی ناموسی ئافرەتانی باوەڕدار .

---

(٣٥) (كلمة الإخلاص: ص٩-١١) .

وە وترا بە حسن: كەسانێك دەڵێن: هەركەسێك بڵێت (لا إله إلاّ الله) دەچێتە بەهەشتەوە، فەرمووی: هەركەسێك بڵێت (لا إله إلاّ الله) مافەكانی و فەرزەكانی جێبەجێبكات ئەوا دەچێتە بەهەشتەوە.

وەیەكێك پرسیاری لە (وهب بن منبه) كرد ئایا (لا إله إلاّ الله) كلیلی بەهەشت نی‌یە؟ ئەویش فەرمووی: بەڵێ كلیلی بەهەشتە بەڵام هەموو كلیلێك ددانی هەیە ئەگەر كلیلێك بهێنیت ددانی هەبێت ئەوا دەرگاكەت بۆ دەكاتەوە، وە ئەگەر ددانی نەبێت ئەوا دەرگاكەت بۆ ناكاتەوە...

وە وابزانم ئەوەندەی كە قسەی زانایانم هێنایەوە بەسە بۆ وەڵام دانەوەی ئەم گومانە كە كەسانێك خۆیان پێوەی پەیوەست كردووە كەوا گومان دەبەن كە هەركەسێك بڵێت (لا إله إلاّ الله) كافر نابێت هەرچەندە چەندێك لە جۆرەكانی هاوبەش بڕیاردانی گەورە جێبەجێ بكات، كە ئەمڕۆ بەبەردەوامی دەكرێت لەسەر نەزرگاو گۆڕی پیاو چاكان كە ووشەی (لا إله إلاّ الله) هەڵدەوەشێنێتەوە تەواوی هەڵوەشانەوە، وە دژی دەوەستن ئەوپەڕی دژ ڕاوەستان، كە ئەمەیش ڕێگەی خەڵكی لەڕێ دەرچووە كە دەقە كورتەكان وەردەگرنو وا دەزانن بەڵگەیە بۆیان، وەواز دەهێنن لە دەقە درێژەكان كە ئەم دەقە كورتانە ڕوون دەكەنەوە و ئاشكرای دەكەن وەكو ئەو كەسانەی كە باوەڕدێنن بە هەندێك لە قورئانو كوفر دەكەن بە هەندێكی تری، خوای گەورە دەربارەی ئەم جۆرە لە خەڵكی دەفەرمووێت:

﴿هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ رَبَّنَا لا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ رَبَّنَا إِنَّكَ جَامِعُ النَّاسِ لِيَوْمٍ لا رَيْبَ فِيهِ إِنَّ اللَّهَ لا يُخْلِفُ الْمِيعَادَ﴾. {آل عمران: ٧-٩}.

واتە: خوای گەورە ئەو خوایەیە كە ئەو قورئانەی دابەزاندۆتە سەرت ئەی محمد (ﷺ) لە قورئاندا هەندێك لە ئایەتەكانی (محكم)ن، واتە: (یەك ڕاڤە كردنیان هەیە، وە ماناكەیان دیارەو ئاشكرایە، وە بواری گۆڕینی ماناو لادانو شاردنەوەو دوو دڵی تێدا نییە)، كە ئەم ئایەتانە بنچینەی قورئانن و پشتیان پێ دەبەسترێت، وئەو ئایەتانەی پێچەوانەیان بێت دەگەڕێنرێنەوە بۆ ئەم ئایەتانە، وە هەندێك ئایەتی تری قورئان (متشابە)ن، واتە: (زیاتر لە یەك ڕاڤەكردنیان هەیە، وە بواری گۆڕینی ماناو لادانو شاردنەوەیان هەیە)، فەرمانمان پێ كراوە بە باوەڕهێنان بە ئایەتی (متشابە)و ئیش كردن بە ئایاتی (محكم) **بەڵام ئەوانەی لادان لە حەق لەدڵیاندایە شوێنی ئایەتی متشابە دەكەون، وە گومان بۆ باوەڕداران دروست دەكەن و دەیكەن بە بەڵگە بۆ ئەو بیدعەیەی كە خۆیان لە سەرین كە مەبەستیان ئەوەیە خەڵكی تووشی فیتنە بكەن لە دینەكەیانداو دڵیان تێك بدەن، وە مەبەستیان ڕاڤە كردنێتی بەو شێوەیەی كە خۆیان دەیانەوێت و بگونجێت لەگەڵ ڕێگە خرا پەكەیاندا** لە كاتێكدا هیچ كەسێك لە ڕاڤەكردنەكەی

نازانێت تەنها خوای گەورە نەبێت، وە ئەوانەی کە دامەزراون لە زانستدا دەڵێن باوەڕمان پێی هەیە هەمووی لە لایەنی پەروەردگارمانەوەیە، بەڵام هیچ کەسێك بیر ناکاتەوە تەنها خاوەن عەقڵەکان نەبێت، هەروەها زانا دامەزراوەکان دەڵێن خوایە دڵمان لا نەدەیت لەسەر حەق بەوەی شوێنی ئایەتی (متشابه)ی بخەیت هەروەکو چۆن ئەوانە لەڕێی ڕاست دەرچوون کە شوێنی ئایەتی (متشابه) کەوتن لە پاش ئەوەی ڕێنماییت کردین بۆ حەق، وە لەلایەن خۆتەوە ڕەحمەتێکی فراوانمان پێ ببخشە هەر تۆ بەخشەری ڕەحمەتی، خوایە تۆ زیندوو کەرەوەی خەڵکیت بۆ لێپرسینەوە لە ڕۆژێکدا کە هیچ گومانێکی تێدا نییە، بەڕاستی خوای گەورە وەفای هەیە بەرامبەر پەیمانەکانی و پەیمان دەباتە سەر، خوایە حەقمان بە حەق نیشان بدەو شوێنکەوتنیمان پێببەخشە، وە بەتاڵیشمان بە بەتاڵ پێ نیشان بدەو دوورکەوتنەوەیمان پێ ببخشە.

٦ :- شوێنەواری (لا إله إلاّ الله)

ئەم ووشەیە ئەگەر بە ڕاستگۆیی و دڵسۆزی‌یەوە بووترێت و ئیش بکرێت بە ناوەڕۆك‌و داخوازی‌یەکەی بە ئاشکراو بە نهێنی ئەوا شوێنەواری زۆر سوپاس کراوی دەبێت بەسەر تاك‌و کۆمەڵەوە لە هەموویان گرنگتر:

١ -کۆبوونەوەی ووشەو دەنگ کە بە هۆیەوە هێز وسەرکەوتن بۆ موسڵمانان دەستەبەر دەبێت بەسەر دوژمنانیاندا، چونکە هەموویان ئەوکاتە بەیەك دین

دینــداری دەكــەن و یــەك بیروبــاوەڕ پــەیڕەو دەكــەن هــەروەكو خــوای گــەورە دەفەرموویت: ﴿وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعاً وَلا تَفَرَّقُوا﴾ {سورة آل عمران: ١٠٣}.

واتە: ئێوە هەمووتان دەست بگرن بە ئیسلامو قورئانــەوە، وە پارچەپارچــەیی و جیــاوازی مەكــەن، وە خــوای گــەورە دەفــەرموویت: ﴿هُوَ الَّذِي أَيَّدَكَ بِنَصْرِهِ وَبِالْمُؤْمِنِينَ وَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ لَوْ أَنْفَقْتَ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعاً مَا أَلَّفْتَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ أَلَّفَ بَيْنَهُمْ إِنَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ {سورة الأنفال: ٦٢-٦٣} .

واتە: خوای گەورە ئەو خوایەیە كە پشتیوانی تۆی كرد بەوەی كە سەرتی خست بەسەر بێ باوەڕاندا لە شەڕی بەدر، وە بە هۆی باوەڕدارانەوە وە دڵی ئەوسو خەزرەجی یەك خست بە هۆی باوەڕهێنانیانەوە كە پێشتر لە شەڕو كوشتاركردنی یەكتردا بوون، ئەگەر تۆ هەرچی هەیە لەسەر زەویدا بتبەخشیبایە بۆ ئەوەی دڵیان یەك بخەیت نەتدەتوانی دڵیان یەك بخەیت، بەڵام خوای گەورە دڵیانی یەك خست و ڕێكیانی خست، هەر خوای گەورە بەڕاستی بە دەسەڵاتو كاربەجێیە.

وە جیاوازی لەبیرو باوەڕدا دەبێتە هۆی پارچەپارچەیی و كێشەو یەكتر كوژی وەكو خوای گەورە دەفەرموویت:

﴿إِنَّ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيَعاً لَسْتَ مِنْهُمْ فِي شَيْءٍ﴾ {سورة الأنعام: ١٥٩}.

واتە: ئەو كەسانەی دینەكەیان پارچە پارچە كردو بوون بە بەش بەشو تاقم

تاقم ئەوا تۆ لەوان نيت لە هيچ شتێكدا ئەوان لە ڕێبازی تۆ دەرچوون.

وە دەفـەرموويت: ﴿فَتَقَطَّعُوا أَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ زُبُراً كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ﴾{سورة المؤمنون: ٥٣}.

واتە: شوێن كەوتووانی پێغەمبەران (عليهم الصلاة والسلام) لەگەڵ ئەوەی دينەكەيان يەك بوو پارچە پارچەيان كردو بوون بەچەند گروپو تاقمێكەوە كە جياوازو جۆراو جۆر بوون، پاشان هەر حيزبو تاقميك بەوەی كە خۆی پێيەتی لە دين دڵخۆش و سەرسام بوون.

بۆيە هيچ شتێك خەڵكی يەك ناخاتو كۆيان ناكاتەوە تەنها بيروباوەڕی ئيمانو يەكخواپەرستی نەبێت كە ئەمەيش دەلالەت لەسەر كراوی (لا إله إلاّ الله) يە، وە تۆ پەند وەربگرە لەو حاڵەی كە عەرەبی تێدا بوو پێش ئيسلام، وە بزانە پاش ئيسلام چۆن گۆڕانو چييان بەسەردا هات.

٢ -دەستەبەر بوونی هێمنیو ئاسايشو دڵنيايی لە كۆمەڵگای يەكخواپەرستدا كەوا دينداری دەكەن بە ناوەڕۆكو داخوازی (لا إله إلاّ الله)، چونكە هەر يەك لە ئەندامانی ئەو كۆمەڵگايە ئەوەی كە خوا حەڵاڵی كردووە وەری دەگرێتو دەيكات، وە واز دەهێنێت لەوەی كە خوای گەورە حەرامی كردووە لەسەری، وەكو كارلێك كردنێك لەگەڵ بيروباوەڕەكەی كەوا ئەمەی پێ دەڵێت، ئەويش دەست هەڵدەگرێتو واز دەهێنێت لە دەست درێژكردنە سەر خەڵكیو ستەم كردنو

دوژمنایەتی، وە هاوکاری و خۆشەویستی و پشتیوانیو سەرخستنی یەکتری بۆ خوا جێگای ئەمانە دەگرێتەوە، وەکو ئیش کردنێك بە فەرمایشتی خوای گەورە:

﴿إنما المؤمنونَ إخوة﴾ {سورة الحجرات: ١٠}.واتە: تەنها باوەڕداران برای یەکترن.

وە ئەم شتە بە ئاشکرا دەردەکەوێت لە حاڵی عەرەب لە پێش ئەوەی دینداری بکەن بە (لا إله إلاّ الله) وە لە پاش ئەوەی کە دەستیان کرد بە دینداری کردن بە (لا إله إلاّ الله) و موسڵمان بوون، پێش موسڵمان بوونیان دوژمنی یەکتری بوون، وە یەکتریان دەکوشتو شانازییان دەکرد بە کوشتنو بڕینو تالانی کردنی ماڵی یەکتری، بەڵام کاتێك موسڵمان بوون، بوون بە برای خۆشەویستی یەکتری وەکو خوای گەورە دەفەرمووێت:﴿ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ﴾{سورة الفتح: ٢٩}.

واتە: محمد(ﷺ) پێغەمبەرو نێردراوی خوای گەورەیە، ئەو هاوەڵانەیشی کە لەگەڵیدان(رضي الله عنهم) زۆر سەختو توندن لە گەڵ کافراندا، وە زۆر بەسۆزو بەزەیین لە ناو خۆیاندا.

وە دەفەرمووێت: ﴿ وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا﴾ {سورة آل عمران: ١٠٣}.

واتە: ئەی موسڵمانان ئێوە یادی بەخششی خوای گەورە بکەنەوە بەسەرتانەوە کاتێك کە ئێوە دوژمنی یەکتری بوون وە یەکتریتان دەکوشت، خوای

گەورە دلّتانی یەك خستو بەهۆی بەخششی خوای گەورەوە ئێوەی (ئەوس‌و خەزرەج) بوون بە برای یەكتری.

٣ -بەدەست هێنانی سەروەری و جێنیشینی لەسەر ڕووی زەویدا، وە پاكی دین‌و دامەزراوی بەرامبەر شەپۆلی بیرو بۆچون‌و دەربڕاوە جیاوازو جۆراوجۆرەكان، هەروەكو خوای گەورە دەفەرموویێت: ﴿ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْناً يَعْبُدُونَنِي لا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئاً﴾ {سورة النور: ٥٥}.

واتە: خوای گەورە پەیمانی داوە بەوانەی كە باوەڕیان هێناوە و كردەوەی باشیان كردووە لە ئێوە كە بەجەخت لەسەركراوی لەسەر زەویدا دەیانكات بە جێنیشین‌و سەروەر هەروەك چۆن ئەوانەی پێش ئێوەی كرد بە جێنشین، وە هەروەها ئەو ئایینی ئیسلامەی كە خوای گەورە ڕازی بووە بۆیان لەسەر زەویدا بۆیان جێگیرو دامەزراو دەكات، وە لە پاش ترس‌و دلّەڕاوكێ بۆیان دەگۆڕێت بە هێمنی‌و ئارامی بە مەرجێك كە بە تاك‌و تەنها من بپەرستن و هیچ هاوبەشێكم بۆ دانەنێن.

خوای گەورە بەدەستهێنانی ئەم داواكراوە بەرزانەی بەستۆتەوە بە پەرستنی خۆی بە تاك‌و تەنهایی بەبێ هاوبەش بڕیاردان بۆی كە ئەمە بریتی‌یە لە ماناو ناوەڕۆك و داخوازی (لا إله إلاّ الله) .

٤ -بەدەست هێنانی ئارامی دەروونی و جێگیری مێشك بۆ هەركەسێك كە بڵێت: (لا إله إلاّ الله) و ئیش بكات بە داخوازییەكانی، چونكە یەك خوا دەپەرستێتو دەزانێت مەبەستی خوایەكەی چییە و بەچی ڕازی دەبێت ئەمیش جێبەجێیان دەكات، وە دەزانێت بەچی تووڕە دەبێت خۆی لێدوور دەخاتەوە، بە پێچەوانەی كەسێك كەچەند خوایەكی جۆراو جۆر دەپەرستێت هەریەكەیان مەبەستێكی هەیە پێچەوانەی مەبەستی ئەو خوایەی تری، وە هەڵسوڕانێكی هەیە پێچەوانەی هەڵسوڕانی ئەو خوایەی تری، هەروەكو خوای گەورە دەفەرمووێت:

﴿أَأَرْبَابٌ مُتَفَرِّقُونَ خَيْرٌ أَمِ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ﴾ {سورة يوسف: ٣٩}.

واتە: ئایا چەند پەروەردگارو چەند خوایەكی جۆراو جۆر باشترە یان خوای تاك و تەنهاو بالآدەس؟!.

هەروەها دەفەرمووێت: ﴿ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلاً رَجُلاً فِيهِ شُرَكَاءُ مُتَشَاكِسُونَ وَرَجُلاً سَلَماً لِرَجُلٍ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلا﴾ {سورة الزمر: ٢٩}.

واتە: خوای گەورە نموونە بۆ مرۆڤی هاوبەش بڕیاردەر كە زیاتر لە خوایەكی هەیە دەهێنێتەوە بە بەندەیەك كە كۆمەڵێك خاوەنی هەیەو خزمەتی هەموویان دەكات و ماندوو دەبێت، كە هەریەكەیشیان جیاوازن لەوی تریان و ڕەوشتیان خراپە، و كەسیان لێی ڕازی نین، وە نموونە بۆ مرۆڤی یەكخواپەرست دەهێنێتەوە بە بەندەیەك كە یەك خاوەنی هەبێت ئەگەر خزمەتی بكات لێی ڕازی دەبێت، وە ئەگەر خزمەتی نەكات لێی دەبووریێت، ئایا ئەم دوو نموونەیە وەك یەك وایە؟

پێشەوا ابن القیم (ڕەحمەتی خوای لێ بێت) دەفەرموویت:(ئەمە نموونەیەكە خوای گەورە هێناویەتییەوە بۆ هاوبەش بڕیاردەرو یەكخواپەرست، هاوبەش بڕیاردەر وەك بەندەیەك وایە كە كۆمەڵێك خەڵكی جیاوازو ڕق و كینە لێك بووی ڕەوشت خراپ خاوەنی بن، هاوبەش بڕیاردەر كە چەند خوایەكی جۆراوجۆر دەپەرستێت لێك چوێنراوە بە بەندەیەك كە مولكی كۆمەڵێك خەڵك بێت هەموویان ڕكابەری بكەن لە خزمەت كردنیدا ئەویش ناتوانێت ڕەزامەندی هەموویان بەدەست بهێنێت، وە مرۆڤی یەكخواپەرست كە بەتاكو تەنها خوای گەورە دەپەرستێت نموونەی وەكو بەندەیەك وایە كە یەك خاوەنی هەبێتو خۆی دابێتە دەستییەوە و مەبەستی بزانێتو ڕێگای ڕەزامەندی بزانێت، ئەمە لە پشووداندایە لەوەی كە كۆمەڵێك شەریك لەسەری ناكۆك بن، بەڵكو ئەم ساغە بۆ خاوەنەكەی بەبێ ئەوەی كێشەی تێدا بێت لەگەڵ نەرمو نیانیو سۆزو بەزەیی و چاكەی خاوەنەكەی بۆی، وە بەرژەوەندییەكانی هەڵدەسوڕێنێت ئایا ئەم دوو بەندەیە یەكسانن ؟!(1).

٥ -بەرزی و پایە بڵندی بۆ ئەهلی (لا إله إلاّ الله) لە دنیاو قیامەتدا هەروەكو خوای گەورە دەفەرموویت: ﴿حُنَفَاءَ لِلَّهِ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ السَّمَاءِ فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ أَوْ تَهْوِي بِهِ الرِّيحُ فِي مَكَانٍ سَحِيقٍ﴾ {سورة الحج: ٣١}.

واتە: لادەن لە پەرستنی جگە لە خوا و بەتەنها خوا بپەرستنو هاوبەشی بۆ بڕیار مەدەن، وەهەركەسێك هاوبەش بۆ خوای گەورە بڕیار بدات وەك ئەوە وایە لە

(٣٦) (اعلام الموقعين: ١/١٨٧).

ئاسمانەوە بەربووبێتە خوارەوەو باڵندە پارچە پارچەی بكات وبیبات، یاخود با فڕێی بداتە شوێنێكی دوورو قووڵەوە (واتە: هەر كەسێك هاوبەش بڕیار بدات بۆ خوای گەورە كردەوەكانی بەتاڵ دەبێتەوە)، ئەم ئایەتە بەڵگەیە لەسەر ئەوەی كە یەكخواپەرستی بەرزی و پایە بڵندی‌یە، وە هاوبەش بڕیاردان نزمی و دابەزین و بەربوونەوەیە.

زانای پایەبەرز ابن القیم (ڕەحمەتی خوای لێ بێت) دەفەرمووێت:

(خوای گەورە باوەڕو یەكخواپەرستی چوواندووە بەئاسمان لە بەرزی و پایە بڵندی و فراوانی و ڕێزدا كە جێگای بەرزبوونەوەو دابەزینێتی، هەیەتی دادەبەزێت بۆ زەوی و هەیە بۆی بەرز دەبێتەوە، وە هاوبەش بڕیاردەرو بێباوەڕی چوواندووە بە بەرەوەبوو لە ئاسمان بۆ نزمترین جێگا لە ڕووی تەسكی و تەنگی‌یەكی سەختەوە و ئازارێكی یەك لەسەر یەكو باڵندەیش ئەندامەكانی دەباتو پارچە پارچەی دەكات بەو شەیتانانەی چوواندووە كە خوای گەورە دەینێرێتو دەیسووڕێنێتو بێزاری دەكاتو قورسی دەكات بۆ شوێنی لەناو چوونی، وە بایش فڕێی دەداتە شوێنێكی دووری قووڵ كە ئەمە هەواو ئارەزووەكەیەتی وای لێ دەكات خۆی بخاتە نزمترینو خراپترین شوێنو دوورترین شوێن لە ئاسمانەوە[1].

٦-پاراستنی خوێنو ماڵ و نامووس، پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرموێت:

﴿ أمرت أن أقاتل الناس حتى يقولوا لا إله إلا الله فإذا قالوها عصموا مني دمائهم

(٣٧) (إعلام الموقعين: ١٨٠) .

وأموالهم إلا بحقها﴾[١].

واتە: فەرمانم پێ کراوە لە لایەن خوای گەورەوە کە کوشتاری خەڵکی بکەم هەتا دەڵێن (لا إله إلاّ الله)، وە ئەگەر ووتیان ئەوا خوێنوماڵیان لە من پارێزراو دەبێت تەنها بە مافی (لا إله إلاّ الله) نەبێت.

کە دەفەرمووێت: (بحقها) مانای ئەوەیە کە ئەگەر ووتیان (لا إله إلاّ الله) وهەڵنەستان بە جێبەجێ کردنی مافەکانی کە بریتی‌یە لە جێبەجێکردنی داخوازی‌یەکانی یەکخواپەرستی و دوور کەوتنەوە لە هاوبەش بڕیاردان و هەستان بەجێ بەجێ کردنی پایەکانی ئیسلام ئەوا خوێنو ماڵیان پارێزراو نابێت، بەڵکو دەکوژرێنو ماڵیان بە غەنیمە دەبرێت بۆ موسڵمانان، هەروەکو چۆن پێغەمبەر (ﷺ) و جێنیشینەکانی(رضي الله عنهم) ئاوایان لێیان کرد.

هەروەها ئەم ووشەیە (لا إله إلاّ الله) شوێنەواری گەورەی هەیە لەسەر تاك و کۆمەڵ لە پەرستن و هەڵسوکەوت کردن وئادابو ڕەوشتەکان...

وبالله التوفيق ، وصلى الله وسلم على نبينا محمد وآله وصحبه أجمعين.

تەواو بووم لەوەرگێڕانی ئەم نامیلکە بەسوودە

لەڕۆژی شەممە

٣/جمادى الاخرة ١٤٢٤ك

بەرامبەر٢/٨/٢٠٠٣ز

---

(٣٨) (رواه البخاري في الإعتصام: ٢١٧/١٣).